

مروری اجمالی بر وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در جهان و ایران

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

موضوع این گزارش، الزامات موضوع اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران نیست.

فروردین ۱۴۰۲

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

فهرست

۴	خلاصه مدیریتی.....
۵	وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در جهان.....
۶	وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در جهان.....
۷	بهبود اقتصادی در حال از دست دادن شتاب خود است.....
۹	فاصله شغلی جهانی کاهش یافته است.....
۱۰	فرصت‌های جدید برای مشاغل شایسته با انتقال به سمت سبز در حال ظهور است.....
۱۱	برای تسریع پیشرفت به سوی عدالت اجتماعی و توسعه پایدار به راه حل‌های نوآورانه نیاز است.....
۱۱	رشد کم در حال آزمایش بازارهای کار.....
۱۳	عنوان‌های خوش خط و خال در مورد مشاغل، آسیب‌پذیری‌های ساختاری را پنهان می‌کند.....
۲۳	وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در ایران.....
۲۳	وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در ایران.....
۲۴	مثبت اما نزولی.....
۲۵	پیش‌تازان مشارکت: زنجان و خراسان‌های رضوی و شمالی.....
۲۶	جمعیت فعال کاهش یافته است.....
۳۰	آهنگ رشد ناهماهنگ حقوق و دستمزد با.....
۳۱	محروم از بازار کار.....
۳۲	دانشگاه یا بازار کار؟.....
۳۳	نقش اتاق‌های بازرگانی در بهبود وضعیت بازار کار.....
۳۴	منابع.....

خلاصه مدیریتی

«بازار کار» یکی از مهمترین بازارهای پنجگانه اقتصاد^۱ است که در تنظیم روابط عرضه و تقاضای نیروی کار و تعادل در متغیرهای کلان اقتصادی مانند اشتغال، جایگاهی ویژه دارد. این بازار تحت تاثیر عوامل مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است و به دلیل وجود عامل انسانی در عرضه و تقاضای این بازار، از سایر بازارهای اقتصادی متمایز است. تعادل در بازار کار پیامدها و آثار مثبتی بر اقتصاد و جامعه دارد و به همین دلیل، عموماً مورد توجه موکد سیاستگذاران قرار دارد. توجه به روندهای اجتماعی موثر بر بازار کار، از جمله روش‌های پیش‌بین در سیاستگذاری در این حوزه است و سیاستگذاران با شناسایی روندهای اجتماعی موثر بر این بازار، جهت سیاستگذاری‌ها را به سمت و سوی مصالح جامعه تنظیم می‌کنند.

در این گزارش در بخش اول روندهای اجتماعی موثر بر بازار کار جهانی از گزارش ILO^۲ در این زمینه ترجمه و درج شده و در بخش دوم نیز روندهای اجتماعی موثر بر بازار کار ایران مورد بحث قرار گرفته است.

براساس آمارها، بازارهای کار جهانی به رغم بهبود در برخی زمینه‌ها اما همچنان در سال ۲۰۲۵ با چالش‌هایی مانند کندی بهبود اقتصادی، بیکاری مداوم جوانان و نابرابری‌های جنسیتی مواجه خواهد بود. هرچند اقتصاد جهانی همچنان در حال گسترش است، اما از سرعت آن کاسته خواهد شد که این امر به بهبود در بازارهای کار آسیب می‌زند و تاب‌آوری آن‌ها را مورد آزمایش قرار می‌دهد. نرخ‌های رشد جهانی در سال ۲۰۲۵ مانند سال ۲۰۲۴ حدود ۳.۲ درصد ثابت خواهد بود، اما انتظار می‌رود در میان‌مدت کاهش یابد. نرخ‌های تورم از ۶.۷ درصد در سال ۲۰۲۳ به ۵.۹ درصد در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته و پیش‌بینی می‌شود در ۲۰۲۵ بیشتر از این نیز کاهش یابد تا در میان‌مدت به نرخ‌های هدف برسد. به نظر می‌رسد این وضعیت برای بازگرداندن قدرت خرید و تقاضای مصرف‌کننده خوب باشد، اما تورم بالاتر از متوسط در خدمات، پیشرفت در کاهش تورم را کند می‌کند. هرچند انتظار می‌رود تجارت جهانی در سال ۲۰۲۵ سریع‌تر از تولید ناخالص داخلی (GDP)^۳ رشد کند، اما بخش تولید هنوز در وضعیت ضعیفی به سر می‌برد و افزایش محدودیت‌های تجاری فرامرزی بر این بخش فشار آورده است. این روندها احتمالاً به کند شدن بهبودهایی که بازارهای کار بعد از پاندمی شاهد آن بودند، منجر خواهد شد.

در ایران نرخ مشارکت روندی کاهشی را نشان داده و از رقم ۴۱.۵ در پاییز ۱۴۰۲ به ۴۱.۲ در پاییز ۱۴۰۳ رسیده است. همزمان نرخ بیکاری کشور در ده سال اخیر روندی کاهشی را نشان می‌دهد. کاهش همزمان نرخ مشارکت و بیکاری به مفهوم ناامیدی، ناکامی و خروج بخشی از جمعیت فعال از یافتن شغل است. همچنین سهم ۴۳.۱ درصدی فارغ‌التحصیلان آموزش عالی از جمعیت بیکاران و سهم ۲۶.۹ درصدی فارغ‌التحصیلان آموزش عالی از کل شاغلان، ارقام قابل توجهی هستند. NEET^۴ ها ۲۶.۹ درصد از افراد ۱۵ تا ۲۴ ساله را تشکیل می‌دهند. روند کاهشی دستمزد حقیقی نیروی کار و عقب ماندن حقوق و دستمزد کارگران از شاخص‌های مصرف‌کننده و تورم و همچنین سرایت ناترازی به حوزه سرمایه انسانی در کنار حوزه‌های انرژی و پولی و مالی، از جمله مسائلی هستند که در سال ۱۴۰۴ بر بازار کار در کشورمان تاثیرگذار خواهند بود.

^۱ بازارهای کار شامل بازار سرمایه، بازار پول، بازار تامین اطمینان (شرکت‌های بیمه اموال و حوادث، نهادهای مالی کاهش و توزیع ریسک)، بازارهای کالا و خدمات

^۲ International Labour Organization

^۳ Gross Domestic Product

^۴ Not in Education, Employment, or Training

Executive Summary

The labor market is one of the five most important markets in the economy, holding a special place in regulating the relationships between supply and demand of labor, as well as achieving balance in macroeconomic variables such as employment. This market is influenced by various political, social, cultural, and economic factors, and due to the presence of human elements in the supply and demand of this market, it is distinct from other economic markets. Balance in the labor market has positive consequences and effects on the economy and society; therefore, it is usually a focus of policymakers' attention. Paying attention to social trends that affect the labor market is one of the predictive methods in policymaking in this area. Policymakers can guide their policies toward the interests of society by identifying social trends that impact this market.

This report includes a discussion of social trends affecting the global labor market in the first section, based on the ILO report on this topic, and the second section addresses social trends influencing the labor market in Iran.

According to statistics, despite improvements in some areas, global labor markets will still face challenges in 2025, such as slow economic recovery, persistent youth unemployment, and gender inequalities. Although the global economy continues to grow, its pace will slow, which will hinder improvements in labor markets and test their resilience. Global growth rates are expected to remain around 3.2 percent in 2024 and 2025, but a decline is anticipated in the medium term. Inflation rates are projected to decrease from 6.7 percent in 2023 to 5.9 percent in 2024, with the expectation of a further reduction in the medium term to reach target rates. This situation seems favorable for restoring purchasing power and consumer demand; however, above-average inflation in services will slow the progress in reducing inflation.

While global trade is expected to grow faster than GDP in 2025, the manufacturing sector remains in a weak state, and increasing cross-border trade restrictions are putting pressure on this sector. These trends are likely to contribute to the slowing of the improvements that labor markets have witnessed post-pandemic.

In Iran, the participation rate has shown a declining trend, dropping from 41.5 in Fall 1402 to 41.2 in Fall 1403. Concurrently, the country's unemployment rate has shown a decreasing trend over the past ten years. The simultaneous decrease in participation and unemployment rates indicates despair, failure, and the withdrawal of a part of the active population from job seeking. Moreover, the share of higher education graduates among the unemployed is 43.1 percent, while their share among all employed individuals is 26.9 percent, which are significant figures. NEETs (Not in Education, Employment, or Training) make up 26.9 percent of individuals aged 15 to 24. The downward trend in real wages, the lag of workers' salaries behind consumer indices and inflation, and the spillover of imbalances into human capital, alongside energy and monetary and financial sectors, are among the issues that will impact the labor market in our country in the year 1404.

وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در جهان

بهبود اقتصادی در حال از دست دادن شتاب خود است...

اقتصاد جهانی همچنان با نرخ متوسطی در حال گسترش است، اما پیش‌بینی می‌شود به تدریج از شتاب آن کاسته شده و موانعی در مقابل بهبود قوی‌تر و پایدارتر بازار کار ایجاد شود. رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۴ به ۳.۲ درصد رسید که نسبت به ۳.۳ و ۳.۶ درصد در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۲ کاهش یافته است. انتظار می‌رود گسترش مشابهی در سال ۲۰۲۵ رخ دهد و سپس در میان‌مدت کاهش تدریجی آغاز شود. نرخ‌های تورم به سرعت در حال کاهش هستند و رشد قوی در چند مرکز اقتصادی بزرگ به تثبیت اقتصاد جهانی کمک کرده است. با این حال، بادهای مخالف در حال وزیدن هستند و تنش‌های ژئوپولیتیکی افزایش یافته و سیاست‌های پولی و مالی به مواضع قبل از پاندمی بازگشته‌اند. تغییرات جمعیتی در کشورهای پیشرفته و برخی از اقتصادهای نوظهور بزرگ همچنان احساس می‌شود؛ در حالی که کمبود نیروی کار تا حدی کاهش یافته اما کاملاً از بین نرفته است؛ به‌ویژه در بین کشورهای اروپایی انباشت نیروی کار همچنان بالا است و مانع از بازگشت سریع به روندهای قبل از پاندمی می‌شود.

نرخ‌های سرمایه‌گذاری دوباره کاهش یافته و افزایش قیمت‌های انرژی بر تولید صنعتی تأثیر گذاشته است. باوجود پیشرفت‌های عمده فناوری، به‌ویژه در فناوری اطلاعات و تحقیقات پزشکی، جز در آمریکای شمالی رشد بهره‌وری هیچ نشانه‌ای از شتاب ندارد.

...که به کاهش تورم کمک کرده است...

به دلیل ضعیف‌تر شدن رشد اقتصاد جهانی در سال گذشته، نرخ‌های تورم در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته و به نرخ‌های هدف اکثر بانک‌های مرکزی نزدیک شده است. نرخ‌های بهره پس از اینکه به سطوحی رسیدند که از دهه ۱۹۸۰ تاکنون دیده نشده بود^۵، دوباره شروع به کاهش کرده‌اند. بانک‌های مرکزی پس از اینکه نتوانستند به درستی موانع تأمین ناشی از پاندمی را پیش‌بینی کنند، توانسته‌اند نرخ‌های تورم را بدون ایجاد رکود عمده در بازار کار کاهش دهند. با این وجود، سطح قیمت‌ها همچنان بالاست و نرخ‌های تورم هنوز در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته به نرخ‌های هدف نرسیده است. اما ایجاد تنگنای

^۵ به تغییرات در نرخ‌های سیاست پولی اشاره دارد که معمولاً توسط بانک‌های مرکزی برای کنترل اقتصاد یک کشور تعیین می‌شود. زمانی که نرخ‌های سیاست پولی در سطوح بالایی قرار می‌گیرند، معمولاً این اقدام به صورت هدفمند برای کنترل تورم انجام می‌شود. در دهه ۱۹۸۰، بسیاری از کشورها، به ویژه ایالات متحده، با مشکل تورم شدید مواجه بودند و این نیاز به افزایش نرخ‌ها داشت.

با شروع کاهش نرخ‌های سیاست پولی، بانک‌های مرکزی به دنبال تحریک رشد اقتصادی هستند. کاهش نرخ‌ها معمولاً به معنای گرایش به وام‌گیری و سرمایه‌گذاری بیشتر است که می‌تواند به رشد اقتصادی کمک کند. این تغییر ممکن است به واکنش به شرایط اقتصادی نامساعد، مانند رکود یا کاهش رشد، و همچنین به نیاز برای تسهیل شرایط مالی در پاسخ به چالش‌های کنونی، از جمله تأثیرات ناشی از پاندمی یا بحران‌های بین‌المللی، باشد. به‌طور کلی، این اظهارات نشان‌دهنده تغییر در رویکرد بانک‌های مرکزی به سیاست‌های پولی و تأثیرات گسترده آن بر اقتصاد ملی و جهانی است.

بیشتر، به ویژه توسط سیاست‌گذاران مالی، ریسک ایجاد اختلالات اجتماعی جدی را به همراه دارد؛ همانطور که برخی از کشورهای با نرخ تورم بالا اخیراً در تلاش برای کاهش نرخ‌های تورم خود تجربه کرده‌اند.

... اما مانع از بهبود دستمزدهای واقعی می‌شود

اگرچه نرخ‌های تورم کاهش یافته است، رشد دستمزدها به طور کامل با خسارت‌های مرتبط با پاندمی همخوانی نداشته است که بخشی از آن به دلیل رشد ضعیف اشتغال است. بیکاری جهانی ثابت باقی مانده، اما رشد دستمزدهای واقعی فقط در چند کشور پیشرفته با تقاضای کار به خصوص قوی افزایش یافته است. در بیشتر کشورها دستمزدهای واقعی خسارت ناشی از سال‌های پاندمی و دوره تورمی بعد از آن را جبران نکرده‌اند. بخشی از دلیلی که رشد دستمزدهای واقعی همچنان ضعیف مانده، به تغییر قدرت بازار کار به سمت کارفرمایان در دهه گذشته مربوط می‌شود. در کشورهایی که داده‌ها در دسترس است، افزایش تمرکز بازار با تغییر قدرت بازار کار از کارگران به کارفرمایان همبستگی دارد که اثرات به‌ویژه مضر برای گروه‌های آسیب‌پذیر و جوانان به همراه دارد. به طور خاص، به نظر می‌رسد تمرکز در بازار کار به اتوماسیون سریع‌تر کمک کرده بدون اینکه به بهبود بهره‌وری کار منجر شود. مشارکت نیروی کار همچنان در حال کاهش است و این امر بر جوانان تأثیر منفی دارد. مشارکت نیروی کار به طور مختصر کاهش یافته و این موضوع بر رشد اشتغال فشار وارد کرده است. تفاوت‌های زیادی بین کشورهای با درآمد پایین وجود دارد، جایی که نرخ‌های مشارکت به طور کلی کاهش یافته و کشورهای با درآمد بالا که نرخ مشارکت نیروی کار افزایش یافته، به‌ویژه در میان کارگران مسن‌تر و زنان. افزایش مشارکت در میانسالی در اقتصادهای پیشرفته به جبران جمعیت در حال پیر شدن نیروی کار کمک کرده و باعث شده نرخ مشارکت کلی در این گروه کشورها در طی ده سال گذشته تقریباً ۱ درصد افزایش یابد، در حالی که در سطح جهانی مشارکت کاهش یافته است.

فاصله‌های جنسی در مشارکت همچنان بزرگ است، زیرا زنان به طور قابل توجهی کمتری نسبت به مردان در بازار کار شرکت می‌کنند؛ به این معنی که کشورهای مختلف پتانسیل قابل توجهی برای بهبود سطح زندگی را از دست می‌دهند. جایی که فاصله‌ها کاهش یافته، غالباً این موضوع از مشارکت بهتر زنان ناشی نمی‌شود، بلکه از کاهش مستمر نرخ مشارکت مردان به‌ویژه در میان مردان جوان، سرچشمه می‌گیرد. متأسفانه، این کاهش در مشارکت مردان جوان به کل به دلیل افزایش سطح تحصیلات نیست. در واقع نرخ مردان جوانی که نه در اشتغال، نه در آموزش (NEET) هستند، در سال‌های اخیر در مقایسه با میانگین تاریخی آن افزایش یافته است. به‌ویژه در کشورهای با درآمد پایین، نرخ NEET مردان جوان تقریباً ۴ درصد بالاتر از میانگین تاریخی افزایش یافته و این موضوع بسیاری از مردان جوان را کمتر مجهز کرده تا به طور مؤثر در بازار کار شرکت کنند و به طور بالقوه در برابر شوک‌های آینده آسیب‌پذیرتر شوند.

فاصله شغلی جهانی کاهش یافته است...

بر اساس نرخ‌های بیکاری پایدار، فاصله شغلی جهانی که تخمین کلی سازمان بین‌المللی کار (ILO) از تعداد شغل‌های گم‌شده است، در سال ۲۰۲۴ به حدود ۴۰۲.۴ میلیون رسید. فاصله شغلی شامل حدود ۱۸۶ میلیون بیکار، ۱۳۷ میلیون نفر که بخشی از نیروی کار بالقوه هستند (به‌ویژه کارگران دلسرد) و حدود ۷۹ میلیون نفر است که می‌خواهند کار کنند اما به دلیل تعهداتی مانند مراقبت، قادر به اشتغال نیستند. با وجود کاهش تدریجی مشارکت نیروی کار، فاصله شغلی به روند کاهشی قبل از پاندمی خود ادامه داده اما انتظار می‌رود در دو سال آینده تثبیت شود.

اما پیشرفت کمی در حل کمبودهای کار شایسته وجود دارد

سایر شاخص‌های اجتماعی از سال ۲۰۱۵ نشانه‌های کمی از بهبود نشان داده‌اند. «کار فقیرانه»^۶ در حالی که به‌طور جهانی در حال بهبود است، در کشورهای با درآمد پایین ادامه دارد؛ اشکال شدید فقر کاری بر ۲۴۰ میلیون کارگر یا ۷ درصد از نیروی کار جهانی تأثیر می‌گذارد. غیررسمی بودن در بسیاری از نقاط جهان بالا و پایدار باقی مانده است؛ بیش از نیمی از نیروی کار جهانی به‌طور کافی تحت پوشش ترتیبات امنیت اجتماعی، حمایت قانونی یا تدابیر ایمنی محل کار قرار ندارند. نابرابری افزایش یافته است. کاهش‌های فقر کاری و غیررسمی بودن در چند کشور در شرق و جنوب‌شرقی آسیا و آمریکای لاتین متمرکز شده است. بسیاری از کشورهای دیگر تنها کاهش‌های محدودی در غیررسمی بودن و فقر کاری داشته و همچنان در تلاش برای ارائه کار شایسته هستند.

برای حل کمبودهای کار شایسته، به رشد سریع‌تر بهره‌وری نیاز است. کاهش رشد بهره‌وری همچنان یک گلوگاه عمده در زمینه گسترش فرصت‌های کار شایسته باقی مانده است. رشد بهره‌وری همچنان پس از یک نوسان کوتاه در دوران پاندمی به روند کاهشی خود ادامه می‌دهد. رشد بهره‌وری نیروی کار جهانی به نصف یک درصد از میانگین بلندمدت قبل از پاندمی کاهش یافته است. بسیاری از کشورهایی که هنوز به وضعیت درآمد بالا نرسیده‌اند، شاهد کاهش سریع نرخ‌های رشد بهره‌وری خود بوده‌اند. کشورها به دنبال پاسخی برای مقابله با این کاهش هستند. بخشی از این کاهش به کندی تحول ساختاری به سمت تولید و خدمات با بهره‌وری بالا مرتبط است. علاوه بر این، رشد بهره‌وری درون بخش‌ها به‌ویژه در خدمات صنعتی و مدرن - با وجود سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه در رباتیک در دهه گذشته - نیز ضعیف شده است و قدرت‌های صنعتی بزرگ با مشکلات جدی در دستیابی به رشد صنعتی بیشتر مواجه هستند. قیمت‌های بالا (و در حال افزایش) انرژی به دلیل درگیری‌های بین‌المللی و انتقال انرژی تنها بخشی از مشکل است؛ زیرا تولید صنعتی ضعیف پیش از مشکلات اخیر وجود داشته است. در عین حال، خدمات تولیدی در تلاشند تا کسری ناشی از صنعت را جبران کنند. بیشتر از صنعت، خدمات (مدرن)

^۶ فرد شغل دارد، اما به خاطر شرایط نامناسب اقتصادی، درآمد این شغل برای تأمین نیازهای اساسی زندگی کافی نیست (Working poverty).

مانند خدمات تجاری و فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) به نیروی کار با تحصیلات بالا و زیرساخت‌های عمومی خوب نیاز دارند. در غیاب چنین نیروی کار ماهر و زیرساخت‌های توسعه‌یافته، نابرابری‌های فضایی بزرگی بروز می‌کند که مانع از رشد عادلانه‌تر در سراسر قلمرو یک کشور می‌شود. حتی در کشورهایی که به سمت تولید و خدمات مدرن مانند ICT و خدمات تجاری تحول یافته‌اند، نابرابری به‌طور سیستماتیک کاهش نیافته است. این نابرابری‌های فضایی درون کشورها می‌تواند به عدم همگرایی در سطح زندگی و اشتغال تولیدی بین اقتصادهای در حال توسعه و پیشرفته منجر شود. در بسیاری از اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه، هم تولید و هم خدمات مدرن قادر به تولید کافی برای ایجاد اشتغال تولیدی خارج از چند مرکز پیشرفته نیستند. بدون سرمایه‌گذاری کافی در زیرساخت، آموزش با کیفیت و سایر خدمات عمومی، چند تجمع با بهره‌وری بالا دچار ازدحام خواهند شد و نخواهند توانست سرریز مثبت در سراسر قلمرو کشور ایجاد کنند. برای گسترش مزایای توسعه به‌طور وسیع‌تر، کشورها به نقش سیاست‌های صنعتی بیشتر پرداخته‌اند. با ظهور سریع فناوری‌های دیجیتال جدید، بسیاری از کشورها در تلاشند تا از پتانسیل توسعه‌ای هوش مصنوعی بهره‌برداری کنند، با طراحی - و اغلب اجرای - سیاست‌های صنعتی خاصی که به اکوسیستم‌های دیجیتال محلی مربوط می‌شود. با این حال، با توجه به نیازهای قابل توجه از نظر مهارت‌ها، زیرساخت دیجیتال و هزینه انرژی، تعداد کمی از کشورها و حوزه‌ها قادر به بهره‌برداری از بخش با ارزش افزوده بالا در اقتصاد دیجیتال هستند. در مقابل در بسیاری از کشورها - از جمله برخی از کشورهای دیجیتال پیشرفته در جنوب شرقی آسیا - تعداد فزاینده‌ای از کارگران در کارهای پلتفرم داده و گیگ جذب می‌شوند که در آن‌ها با شرایط کاری ضعیف‌تر و چشم‌اندازهای کمتری برای پیشرفت شغلی مواجه هستند.

فرصت‌های جدید برای مشاغل شایسته با انتقال به سمت سبز در حال ظهور است

افزایش سرمایه‌گذاری برای تسریع انتقال به سمت انرژی و حمل‌ونقل سبز باعث شده است سیاست‌گذاران بر روی سیاست‌های صنعتی در این زمینه‌ها تمرکز کنند. از سال ۲۰۲۳، تعداد مشاغل در بخش انرژی تجدیدپذیر به ۱۶.۲ میلیون نفر افزایش یافته است که بیش از نیمی از کل مشاغل در بخش انرژی و خدمات عمومی را تشکیل می‌دهد. یارانه‌های کلان و گسترش زیرساخت‌های عمومی - از جمله ایستگاه‌های شارژ الکتریکی و شبکه برق - به افزایش تولید انرژی از منابع خورشیدی و هیدروژنی کمک کرده و به ترویج رشد سریع تعداد خودروهای الکتریکی کمک کرده است. با این حال، ایجاد شغل در تولید انرژی تجدیدپذیر به‌طور نابرابر در سطح جهانی توزیع شده است. تقریباً نیمی از فرصت‌های شغلی جدید سبز در شرق آسیا بوده و در سایر کشورهای در حال توسعه و نوظهور، مزایای کار شایسته‌چندانی مشاهده نشده است. شمال آمریکا و آسیا اقیانوسیه بخش عمده‌ای از ایجاد شغل‌های جدید در انرژی تجدیدپذیر را جذب کرده‌اند و چین به تنهایی ۴۶ درصد از تمام مشاغل انرژی تجدیدپذیر را به خود اختصاص داده است.

برای تسریع پیشرفت به سوی عدالت اجتماعی و توسعه پایدار به راه حل های نوآورانه نیاز است

برای تسریع پیشرفت به سمت عدالت اجتماعی و اهداف توسعه پایدار (SDGs) نیاز به راهکارهای نوآورانه است. راه‌های جدیدی برای به کارگیری سرمایه‌های خصوصی قابل توجه موجود برای توسعه اقتصادی محلی نیاز است. یکی از راه‌های ممکن، به‌ویژه برای کشورهای با درآمد پایین که هنوز مورد بهره‌برداری قرار نگرفته است، استفاده از جریان‌های بزرگ و درحال رشد حواله‌ها است. برخی کشورها در منطقه شمال صحرای آفریقا در تلاش برای تقویت تأمین مالی بهداشت و درمان خود در دوران پاندمی شروع به بررسی «سرمایه‌گذاری دیاسپورا»^۷ کرده‌اند. با توجه به اینکه اقتصادهای توسعه‌یافته احتمالاً به طور فزاینده‌ای به کارگران مهاجر عادی از کشورهای در حال توسعه متکی می‌شوند، حواله‌ها – که هم‌اکنون بزرگ‌ترین منابع مالی خصوصی هستند و برتر از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی قرار دارند – احتمالاً به‌مراتب مهم‌تر خواهند شد. علاوه بر چالش‌های کلان اقتصادی که ورود منابع مالی خصوصی از طریق حواله‌ها برای کشورهای دریافت‌کننده ایجاد می‌کند، حواله‌ها غالباً فقط برای مصرف یا سرمایه‌گذاری‌های غیرمولد استفاده می‌شوند. ارائه ابزاری برای تجمیع آن‌ها به‌عنوان یک صندوق می‌تواند منابعی را برای کشورها برای ترویج سرمایه‌گذاری بخش خصوصی فراهم کند. کار شایسته و اشتغال تولیدی هنوز هم سنگ بنای دستیابی به اهداف توسعه پایدار تا سال ۲۰۳۰ باقی مانده است. با این وجود، پیشرفت در ده سال گذشته متوقف شده و با وجود اینکه رشد اقتصادی در سطح جهانی ثابت مانده است، نشانه‌های ضعف و عدم قطعیت به‌خصوص در کشورهای با درآمد پایین شروع به ظاهر شدن کرده است. نابرابری‌های بالا و رو به افزایش درون کشورهای مختلف نشان می‌دهد کارگران با موانعی در گذار به فرصت‌های شغلی با دستمزد بالاتر و شرایط کار بهتر مواجه‌اند. علاوه بر این، تمرکز بازار کار مانع از این می‌شود که فناوری‌های جدید به افزایش رشد بهره‌وری کمک کنند، به‌ویژه در میان شرکت‌های کوچک و متوسط و در نتیجه پتانسیل رشد سریع‌تر دستمزدها، بهبود شرایط کاری و کاهش غیررسمی بودن را محدود می‌کند. در نهایت، گلوگاه‌های ناشی از نبود تحول ساختاری با ارائه مهارت‌ها و آموزش‌های لازم برای جوانان باید از بین بروند تا بتوانند به‌طور موفق در بازار کار شرکت کنند.

رشد کم در حال آزمایشی بازارهای کار...

رشد کم‌رنگ در حال آزمایشی بازارهای کار است. اقتصاد جهانی همچنان در حال گسترش است اما از سرعت آن کاسته می‌شود. این موضوع پیشرفت در بازارهای کار را کند کرده و تاب‌آوری آن‌ها را آزمایش می‌کند. نرخ‌های رشد جهانی همچنان پایدار باقی مانده و در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ به‌طور میانگین حدود ۳.۲ درصد است، اما انتظار می‌رود در میان‌مدت کاهش یابد. نرخ‌های تورم از ۶.۷ درصد در سال ۲۰۲۳ به ۵.۹ درصد در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته و پیش‌بینی می‌شود در میان‌مدت بیشتر کاهش یابد تا به نرخ‌های هدف برسد. به‌نظر می‌رسد این روند برای احیای قدرت خرید و تقاضای مصرف‌کننده خوب

^۷ سرمایه‌گذاری در کشورهای مبدأ توسط کسانی که مهاجرت کرده و در کشورهای دیگر زندگی می‌کنند (Diaspora Investment).

باشد، اما تورم بالای متوسط در خدمات پیشرفت‌ها در کاهش تورم را کند می‌کند. اگرچه پیش‌بینی می‌شود تجارت جهانی در سال آینده سریع‌تر از تولید ناخالص داخلی (GDP) رشد کند، اما تولید همچنان کمرنگ است و افزایش محدودیت‌های تجاری بین‌المللی بر این بخش فشار می‌آورد. این روندها احتمالاً پیشرفت‌های بازار کار را که پس از پاندمی مشاهده شده بود، کند خواهد کرد. عدم قطعیت اقتصادی در محیطی از درگیری‌های ژئوپولیتیکی شدید و تهدیدات مداوم به زنجیره‌های تأمین همچنان بالا است و این موضوع سرمایه‌گذاران را دلسرد می‌کند. در نتیجه، نرخ‌های سرمایه‌گذاری در سال ۲۰۲۴ پایین‌تر از سال قبل باقی ماند، اما همچنان بالاتر از سطوح مشاهده شده در دهه گذشته است. در منطقه یورو، سرمایه‌گذاری نتوانسته است به روندهای پیش از پاندمی برسد، زیرا شرکت‌ها به سرمایه‌گذاری بی‌میل هستند؛ وقتی که با مشکلاتی در پر کردن مشاغل خالی خود در زمان کمبود طولانی‌مدت نیروی کار مواجه می‌شوند؛ گرچه این موضوع تسهیل شده اما به‌طور کامل ناپدید نشده است. علاوه بر این، شوک قیمت انرژی که در دو سال گذشته کشورهای صنعتی را تحت تأثیر قرار داده، فشار زیادی بر تولید صنعتی، یک بخش سرمایه‌بر و سرمایه‌گذاری محور از اقتصاد وارد کرده است. با استثنائات قابل توجهی مانند هند، رشد در کشورهای در حال توسعه و نوظهور پایدار است. اما در آفریقا رشد همچنان بسیار پایین است تا به همگرایی معناداری در سطح زندگی با میانگین‌های جهانی دست یابد. رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه از افزایش سطوح تکه‌تکه شدن ژئوپولیتیکی، قیمت‌های بالای مواد غذایی و بارهای سنگین بدهی دولتی رنج می‌برد. این عوامل چشم‌انداز نامشخصی را برای بازارهای کار تشدید می‌کنند.

رشد در بسیاری از این کشورها برای تأمین مشاغل تولیدی و با کیفیت کافی برای جمعیت بزرگ و در حال رشد جوانانی که وارد بازار کار می‌شوند، ناکافی است. از سوی دیگر، سیاست‌های پولی در کاهش تورم بدون ایجاد رکود موفقیت‌آمیز بوده است، برخلاف دوره‌های قبلی که در آن‌ها تورم بالا بود. با این حال سطوح قیمت همچنان بالا باقی مانده و نرخ‌های تورم هنوز در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته به زیر نرخ‌های هدف بازنگشته است. پس از واکنش ملایم در آغاز جدیدترین دوره تورمی، بانک‌های مرکزی بزرگ یکی از سریع‌ترین تغییرات سیاستی در تاریخ اخیر را آغاز کردند. اگرچه این امر در ابتدا دردناک بود، اما در جلوگیری از رکود شدید در بیشتر کشورها موفقیت‌آمیز بود. از سوی دیگر اجازه دادن به شتاب‌گیری قابل توجه تورم به این معنا بود که بسیاری از کارگران شاهد کاهش‌های قابل توجهی در درآمد قابل تصرف خود بودند که هنوز به‌طور کامل جبران نشده است. در بیشتر کشورها، دستمزدهای واقعی از زیان‌های وارد شده در دوران پاندمی و دوره تورمی بعدی بهبود نیافته است. این موضوع مصرف خصوصی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سیاست‌های مالی در بسیاری از نقاط جهان همچنان حمایتی باقی مانده‌اند، اما سیاست‌گذاران به‌طور فزاینده‌ای نگران پیامدهای بلندمدت سطوح بالای بدهی دولتی هستند. برخی از دولت‌ها در میان کشورهای G20 اقداماتی شدید انجام داده یا در حال پیگیری سیاست‌های مالی محافظه‌کارانه‌ای هستند که توسط قوانین مالی مانند "ترمز بدهی" در آلمان و سوئیس اعمال شده است.

برخی کشورها هم با افزایش نرخ‌های بهره بلندمدت علیرغم کاهش نرخ‌های کوتاه‌مدت یا کاهش رتبه‌بندی بدهی دولتی، شاهد وخامت تدریجی وضعیت مالی بلندمدت هستند. در میان‌مدت، انتظار می‌رود در بسیاری از نقاط جهان، سخت‌گیری مالی بیشتری وجود داشته باشد که بر چشم‌انداز اقتصادی تأثیر منفی بگذارد و اثرات بلندمدت بالقوه‌ای داشته باشد. با این حال زیرساخت‌های تدریجی سیاست‌های کلان اقتصادی با ضعف‌های ساختاری دیرینه‌ای که دوباره نمایان شده‌اند، همراه است. تحولات عمیق - تغییرات اقلیمی، پیشرفت فناوری، تغییرات جمعیتی، تنش‌های ژئوپولیتیکی و درگیری - این ضعف‌ها را تشدید کرده و چشم‌انداز را که به‌طور قابل توجهی نامشخص است، بدتر می‌کند. آسیب‌پذیرترین افراد از جمله زنان و جوانان، بیشتر تحت تأثیر قرار می‌گیرند. پیشرفت به سمت دستیابی به اهداف توسعه پایدار تا سال ۲۰۳۰ متوقف شده است؛ بسیاری از شاخص‌های اجتماعی از سال ۲۰۱۵ نشانه‌های کمی از بهبود نشان داده‌اند. اقتصاد جهانی وارد دوره‌ای از "روال جدید" می‌شود که در آن تاب‌آوری بازار کار آزمایش خواهد شد. اگرچه بسیاری از کشورها قدرت اقتصادی خود را بازپس گرفته‌اند و به سطوح فعالیت اقتصادی پیش از پاندمی بازگشته‌اند، ظرفیت آن‌ها برای رسیدگی به ضعف‌های ساختاری به شدت تحت تأثیر اقدامات اقتصادی گذشته محدود شده است.

عنوان‌های خوش‌خط و خال در مورد مشاغل، آسیب‌پذیری‌های ساختاری را پنهان می‌کند

گسترش اقتصادی مداوم به تولید اشتغال ادامه می‌دهد و نرخ اشتغال جهانی را پایدار نگه می‌دارد. عدم تغییر در نرخ مشارکت نیروی کار و نرخ بیکاری نشان می‌دهد که مشاغل وجود دارند، اما نرخ رشد اشتغال در حال کاهش است و بهبود کیفیت کار و بهره‌وری کند شده است. در عین حال، رشد اشتغال به اندازه کافی قوی نیست تا فرصت‌های کاری مناسبی برای همه فراهم کند. اشتغال غیررسمی، به‌ویژه در کشورهای کم‌درآمد، همچنان بالا است و بسیاری از تازه‌واردان به نیروی کار را جذب می‌کند. نرخ مشارکت نیروی کار جهانی در سال ۲۰۲۴ در سطح ۶۱.۰ درصد باقی ماند و به‌طور موقت کاهش طولانی‌مدت مشارکت را متوقف کرد. با این حال، در زیر این نرخ پایدار جهانی، تغییرات منطقه‌ای قابل توجهی نهفته است. کشورهای کم‌درآمد شاهد کاهش جزئی در نرخ‌های مشارکت نیروی کار خود بودند. کشورهای با درآمد بالا و متوسط بالا نیز به‌دلیل جمعیت‌های پیر خود کاهش داشتند. کشورهای با درآمد متوسط پایین افزایش را تجربه کردند که عمدتاً ناشی از رشد مشارکت نیروی کار زنان روستایی در هند است. در دهه گذشته، نرخ مشارکت نیروی کار ۰.۸ درصد کاهش یافته است که عمدتاً به‌دلیل کاهش‌های ساختاری در کشورهای کم‌درآمد و متوسط بالا و همچنین به‌دلیل جمعیت‌های پیر در کشورهای با درآمد بالا و برخی از کشورهای با درآمد متوسط بالا بوده است.

در مقابل روند جهانی، کشورهای با درآمد بالا و زنان در کشورهای با درآمد متوسط پایین افزایش در مشارکت را تجربه کرده‌اند. در واقع، نرخ مشارکت نیروی کار جهانی در دهه گذشته ۰.۴ درصد افزایش می‌یافت اگر تغییرات جمعیتی وجود نداشت. زنان همچنین حداقل در برخی گروه‌های سنی افزایش قابل توجهی در نرخ مشارکت خود در

کشورهای با درآمد متوسط تجربه کرده‌اند. از سوی دیگر، نرخ‌های مشارکت مردان جوان به‌طور قابل توجهی بیشتر از میانگین جهانی کاهش یافته است که نشان می‌دهد آن‌ها با موانع بیشتری برای ادغام در بازار کار مواجه هستند. با وجود شتاب‌گیری پیر شدن جمعیت، کشورهای با درآمد بالا در دهه گذشته افزایش قابل توجهی در نرخ‌های مشارکت نیروی کار خود مشاهده کرده‌اند. این امر به افراد در تمام گروه‌های سنی، به‌ویژه زنان و افراد ۵۵ تا ۶۴ ساله اجازه داده است تا به نیروی کار بازگردند. افزایش قوی در نرخ‌های مشارکت نیروی کار در گروه‌های سنی مختلف، بیش از تأثیر تغییرات جمعیتی را جبران کرده است - واقعیتی که سهم رو به افزایش افراد مسن تمایل دارد نرخ مشارکت نیروی کار کل افرادی را که ۱۵ سال یا بیشتر دارند - کاهش دهد. اگر نرخ مشارکت نیروی کار به‌طور قوی در تمام گروه‌های سنی و به‌ویژه در میان زنان افزایش نمی‌یافت، کشورهای با درآمد بالا شاهد کاهش ۲.۵ درصدی در نرخ مشارکت نیروی کار کل به‌دلیل جمعیت‌های پیر بودند، نه افزایش مشاهده شده ۰.۹ درصدی. بین سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۴، رشد نیروی کار و اشتغال در کشورهای با درآمد بالا کند شده است.

رکود مؤثر در نرخ مشارکت نیروی کار کل به‌دلیل افزایش کمتری در نرخ مشارکت نیروی کار در تمام گروه‌ها و همچنین تأثیر فزاینده تغییرات جمعیتی بود. در این دوره زنان افزایش در نرخ مشارکت نیروی کار خود را مشاهده کردند، در حالی که نرخ مردان کاهش یافت. کاهش سرعت ورود به بازار کار احتمالاً به ترکیبی از کاهش جذابیت کار به هنگام کاهش رشد اشتغال با کیفیت و این واقعیت که افرادی که بیشتر به بازار کار وابسته هستند احتمالاً قبلاً وارد آن شده‌اند، مربوط می‌شود. نرخ بیکاری جهانی ثابت باقی مانده است.

در سال ۲۰۲۴، نرخ بیکاری جهانی ۵ درصد است و همچنان زیر میانگین‌های تاریخی باقی مانده است.

با این حال، نرخ بیکاری جهانی تغییرات بزرگ منطقه‌ای و کشوری را پنهان می‌کند و نتوانسته است کمبودهای قابل توجه کار شایسته، به‌ویژه در میان گروه‌های آسیب‌پذیر را در نظر بگیرد. چندین کشور اروپایی در دهه گذشته بهبود بزرگی در نرخ بیکاری مشاهده کرده‌اند که در سال ۲۰۲۴ به زیر ۸ درصد کاهش یافته است، در حالی که در اوایل دهه ۲۰۱۰ بیش از ۱۲ درصد بود. از سوی دیگر، در آفریقای جنوبی بیکاری همچنان به‌طور سرسختی بالا است و در سال ۲۰۲۴ بالای ۳۰ درصد باقی مانده و بهبود چندانی نشان نمی‌دهد. افزایش مشارکت زنان پتانسیل توسعه قابل توجهی را برای کشورهایی که شکاف جنسیتی زیادی در این زمینه دارند، ایجاد می‌کند. یک تمرین فرضی با فرض افزایش نرخ مشارکت زنان به سطح مشابه میانگین جهانی، نشان می‌دهد که این افزایش چه سهم قابل توجهی می‌تواند داشته باشد. با فرض سطوح بهره‌وری و نرخ بیکاری مشابه میانگین منطقه‌ای. به ویژه، کشورهای با درآمد متوسط پایین و کشورهای عربی غیرعضو در شورای همکاری خلیج فارس (GCC) می‌توانند پیشرفت قابل توجهی فراتر از سطح توسعه کنونی خود داشته باشند، حتی اگر تنها بخشی از این دستاوردها در توسعه اقتصادی محقق شود.

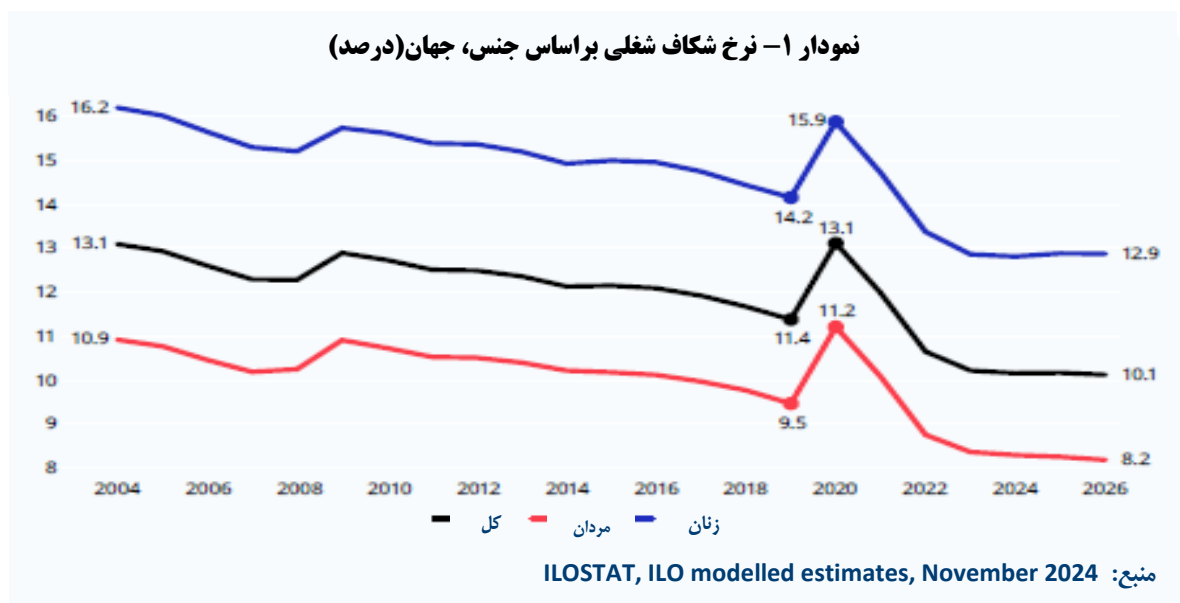
جدول ۱- تغییر در نرخ مشارکت نیروی کار بین ۲۰۱۴ و ۲۰۲۴

بر اساس جنس و سن، گروه های درآمدی جهان و کشور

هر دو جنس	جهان	کشورهای با درآمد پایین	کشورهای با درآمد متوسط	کشورهای با درآمد بالاتر از متوسط	کشورهای با درآمد بالا
کل	-0.8	-4.3	1.0	-2.5	0.9
جوان (۱۵-۲۴ سال)	-2.6	-5.2	-1.6	-4.3	2.1
میانسال (۲۵-۵۴ سال)	0.5	-4.4	2.6	-0.2	2.2
مسن (۵۵-۶۴ سال)	2.3	-4.2	0.7	1.8	7.2
۶۵ سال و بالاتر	0.9	-3.1	-1.5	0.8	2.3
تغییرات جمعیت شناختی	-1.2	0.4	-1.0	-2.1	-2.5
زن					
کل	0.2	-5.3	3.2	-1.6	1.9
جوان (۱۵-۲۴ سال)	-1.5	-6.4	0.6	-3.7	2.6
میانسال (۲۵ تا ۵۴ سال)	1.7	-5.3	5.2	1.3	4.1
مسن (۵۵-۶۴ سال)	3.5	-4.9	2.9	3.0	8.7
۶۵ سال و بالاتر	1.6	-2.2	0.3	1.7	2.2
تغییرات جمعیت شناختی	-1.5	0.3	-1.5	-2.7	-3.7
مردان					
کل	-2.0	-3.3	-1.2	-3.5	-0.3
جوان (۱۵-۲۴ سال)	-3.5	-4.0	-3.7	-4.9	1.8
میانسال (۲۵ تا ۵۴ سال)	-0.8	-3.5	0.0	-1.8	0.5
مسن (۵۵-۶۴ سال)	0.9	-3.6	-1.6	0.3	5.5
۶۵ سال و بالاتر	-0.2	-4.2	-4.1	-0.4	2.3
تغییرات جمعیت شناختی	-1.0	0.5	-0.5	-1.5	-1.8

منبع: ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2024

برآورد سازمان بین‌المللی کار (ILO) از «شکاف شغلی» یا مجموع مشاغل از دست رفته، در سال ۲۰۲۴ حدود ۴۰۲.۴ میلیون شغل بوده است که نسبت به سال قبل تقریباً ۲.۳ میلیون افزایش یافته است.

این رقم شامل افرادی است که به دلایلی مانند دلسردی، جستجوی کار را متوقف کرده‌اند. شکاف شغلی شامل حدود ۱۸۶ میلیون بیکار، ۱۳۷ میلیون نفر از نیروی کار بالقوه، و حدود ۷۹ میلیون نفر که تمایل به کار دارند اما به دنبال کار نیستند، می‌شود. این رقم نشان‌دهنده کمبود کلی در ایجاد شغل و مشارکت در بازار کار است. تفاوت قابل توجهی در نرخ شکاف شغلی بین زنان و مردان وجود دارد که تقریباً ۴.۵ درصد است. کمترین نرخ شکاف شغلی در کشورهای پردرآمد مشاهده می‌شود که نرخ آن برای مردان ۷.۱ درصد و برای زنان ۹.۳ درصد تخمین زده شده است. برعکس در اقتصادهای در حال توسعه و نوظهور، شکاف شغلی به طور قابل توجهی به ویژه برای زنان بیشتر است. در کشورهای کم‌درآمد، نرخ شکاف شغلی برای زنان بسیار بالا و ۲۲.۵ درصد است در حالی که برای مردان ۱۵.۲ درصد است. کشورهای با درآمد متوسط وضعیت میانی دارند و زنان نرخ شکاف شغلی بسیار بالاتری نسبت به مردان تجربه می‌کنند.

شکاف‌های جنسیتی بزرگ در نرخ مشارکت نیروی کار، بیکاری، NEET (نه شاغل، نه دانشجو، نه درحال آموزش) و شکاف شغلی، نشان‌دهنده موانع ساختاری عمیقی هستند که زنان هنگام ورود به بازار کار با آن مواجه می‌شوند و همچنین نشان از کمبود فرصت‌های تولیدی برای آنها دارد. این موانع اغلب ریشه در کلیشه‌های جنسیتی و هنجارهای اجتماعی غالب دارند و ممکن است شامل تبعیض، بازارهای کار پراکنده و تفکیک‌شده، توزیع نابرابر کار مراقبتی بدون دستمزد و مسئولیت‌های مراقبتی و خشونت و آزار و اذیت جنسیتی باشد. شکاف‌های جنسیتی

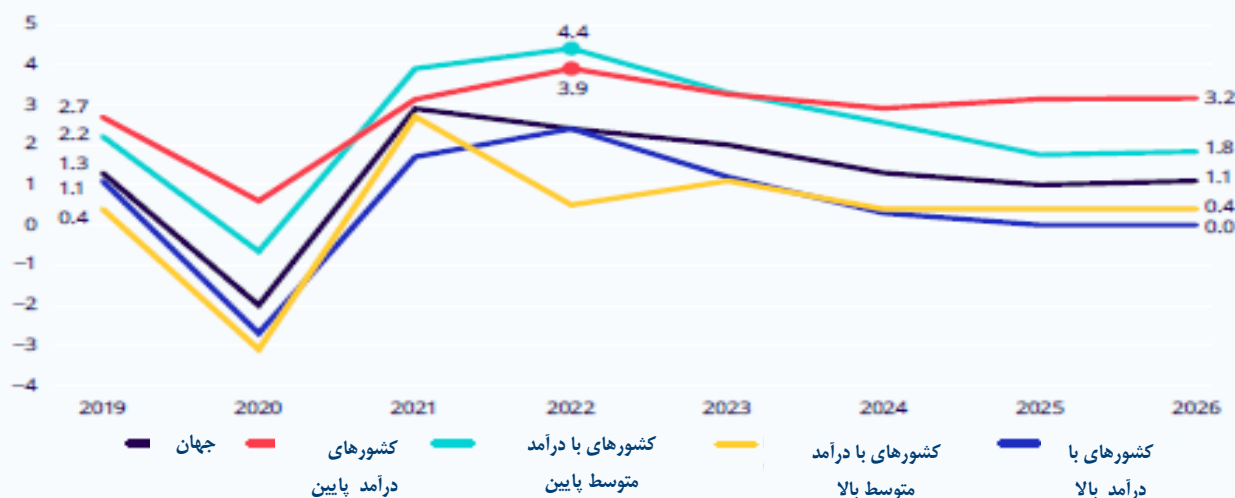
بزرگ نشان‌دهنده فرصت‌های از دست رفته برای توسعه هستند. کاهش این شکاف‌ها - حتی به صورت جزئی - به ویژه به کشورهای با درآمد متوسط پایین اجازه می‌دهد تا پویایی رشد خود را تسریع کنند.

جدول ۲- تغییر در تولید ناخالص داخلی سرانه ناشی از افزایش نرخ مشارکت زنان

کشورهای با درآمد متوسط بالا		کشورهای با درآمد متوسط پایین		کشورهای کم درآمد	جهان	گروه های درآمدی
۱۰		۱۱.۵		۲.۳	۴.۵	تغییر در تولید ناخالص داخلی سرانه(درصد)
آسیای مرکزی و غربی	آسیای جنوبی	آسیا و اقیانوسیه	شمال آفریقا	کشورهای غیر عربی GCC	کشورهای عربی	مناطق
۴.۱	۱۶.۰	۱.۹	۳۸.۳	۴۹.۳	۲۷.۰	تغییر در تولید ناخالص داخلی سرانه(درصد)

نسبت کل اشتغال به جمعیت، ۵۷.۹ درصد، مشابه سال ۲۰۲۳ بود. نسبت اشتغال به جمعیت زنان در سال گذشته بهبود چندانی نشان نداده است و با ۴۶.۴ درصد، همچنان بسیار پایین تر از نرخ مردان (۶۹.۵ درصد) است. همه‌گیری کرونا، روند نزولی تدریجی نرخ اشتغال مردان را متوقف کرد. این جدول نشان‌دهنده میانگین درصد افزایش سرانه تولید ناخالص داخلی محاسبه شده با قدرت خرید برابری (PPP سال ۲۰۲۱) از افزایش نرخ مشارکت زنان در نیروی کار به (الف) میانگین سطح کشورهای با درآمد بالا در هر گروه درآمدی نشان داده شده و (ب) میانگین سطح جهانی در هر منطقه جغرافیایی نشان داده شده است. انتخاب این معیارها بر اساس این واقعیت است که کشورهای با درآمد بالا بالاترین نرخ مشارکت زنان در نیروی کار را نشان می‌دهند. افزایش درصد به ترتیب نزولی نشان داده شده است.

نمودار ۲- رشد اشتغال بر اساس گروه‌های درآمدی کشورها، ۲۰۱۹-۲۰۲۶

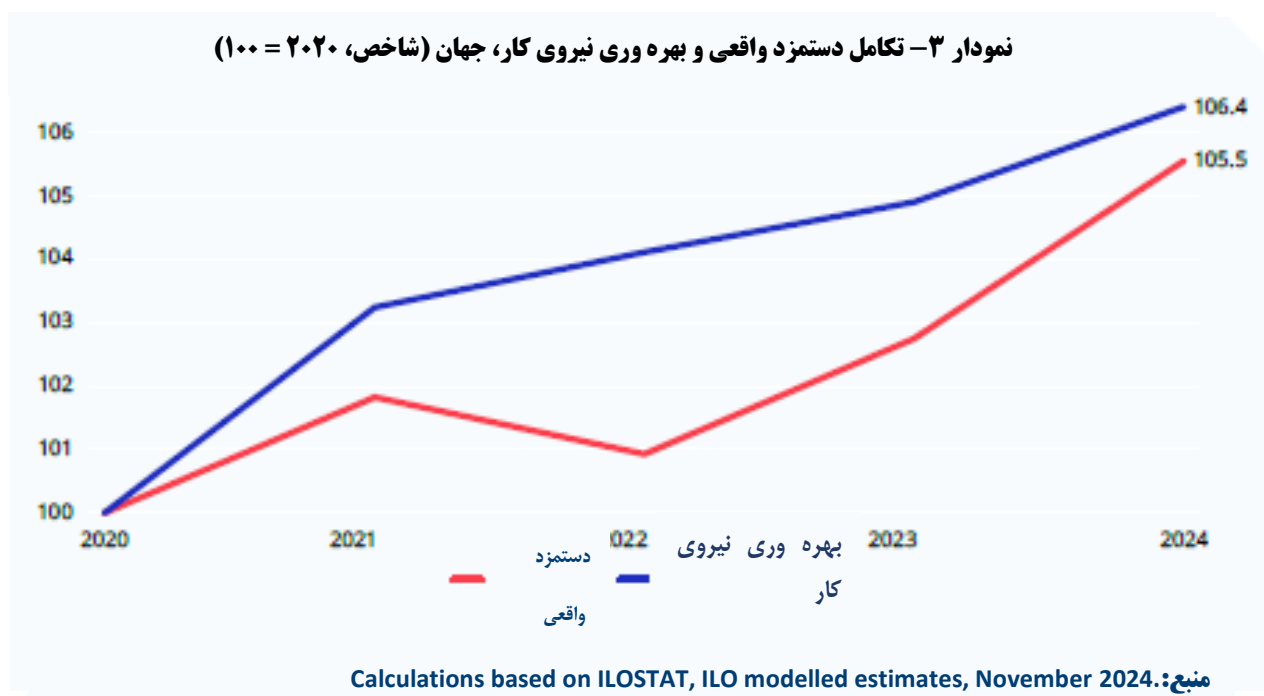

منبع: Calculations based on ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2024.

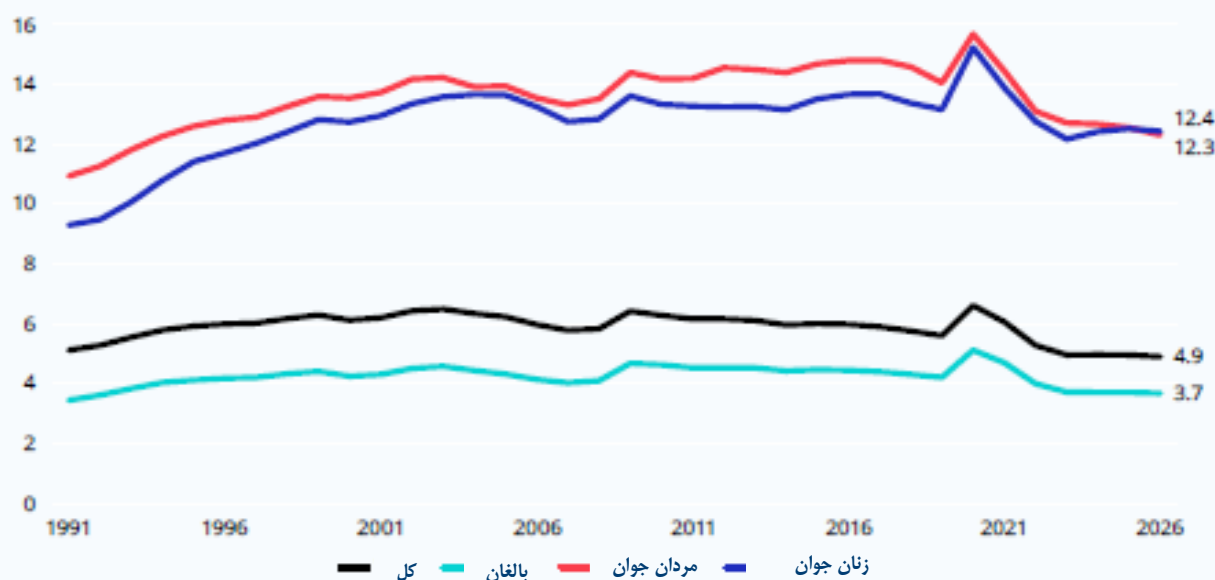
نرخ مشارکت پایدار نیروی کار، نرخ بیکاری و نسبت اشتغال به جمعیت و همچنین شکاف شغلی پایین در تاریخ، این واقعیت را برجسته می‌کند که مشاغل از زمان همه گیری COVID-19 بهبود یافته اند، اما رشد اشتغال کند می‌شود. کاهش رشد اشتغال از اوج ۲.۴ درصدی در سال ۲۰۲۲ به ۱.۳ درصد در سال ۲۰۲۴، تا حدی نتیجه عادی شدن پس از افزایش پس از همه گیری است. در همین حال، پیش بینی ها نشان می‌دهد این روند کاهشی در سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۲۶ به ۱.۱ درصد ادامه خواهد یافت.

تفاوت های قابل توجهی در سراسر مناطق و گروه های درآمدی کشور از نظر رشد اشتغال وجود دارد. به طور خاص، در شمال آفریقا، افزایش جمعیت در سن کار از رشد نیروی کار و اشتغال پیشی می‌گیرد. رشد اشتغال در آفریقای جنوب صحرا با سرعت بیشتری نسبت به بیکاری در حال افزایش است، اگرچه شواهد نشان می‌دهد که بسیاری از کارگران فاقد کار مولد و مناسب هستند. این روندها ممکن است در پس زمینه کاهش رشد اقتصادی در آفریقا عمیق تر شود.

با کاهش بیکاری و شکاف شغلی به پایین ترین سطح در تاریخ، دستمزدهای واقعی پس از کاهش شدید در سال ۲۰۲۲، به سرعت بهبود یافته اند. با این حال، هنوز تمام زیان های درآمد قابل تصرف جبران نشده است، زیرا دستمزدهای واقعی هنوز به طور کامل با تحولات بهره وری نیروی کار از سال ۲۰۲۰ همگام نشده اند.

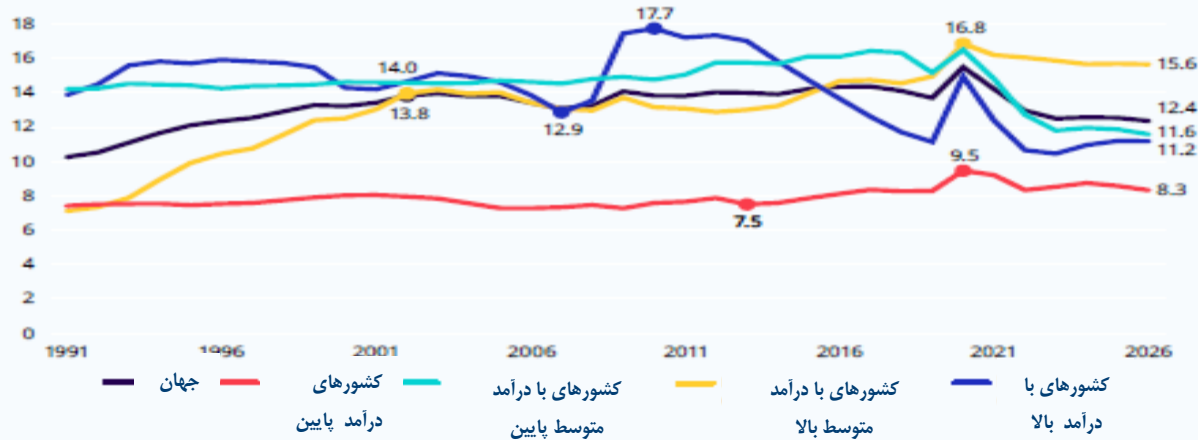
نمودار ۴- نرخ بیکاری جهانی براساس سن و جنس، ۱۹۹۱-۲۰۲۶ (درصد)

منبع: ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2024

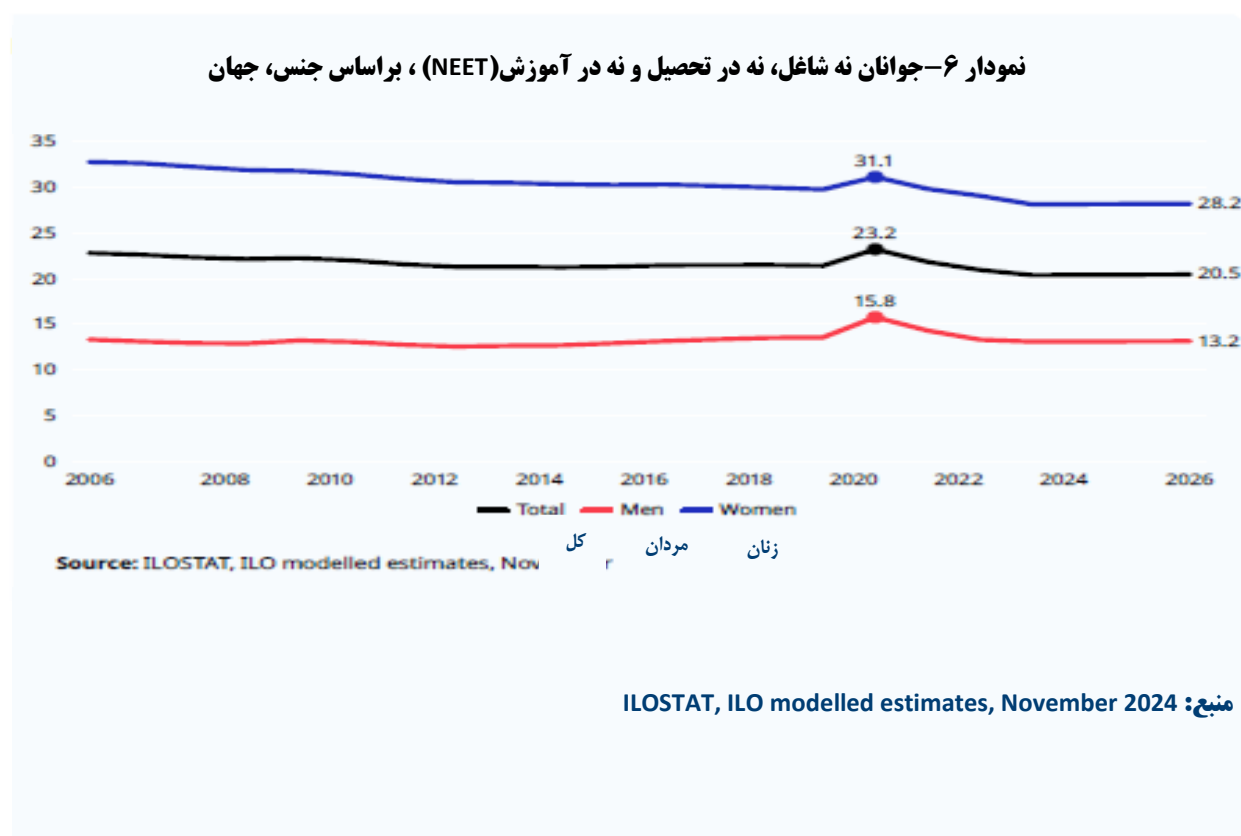
نرخ بیکاری جوانان از مزایای حذف ۱۵.۶ درصدی جوانان و همچنین عدم بهبود اقتصادی به همان اندازه بیکاری کل بهره‌مند نشد و در سال ۲۰۲۴ همچنان در سطح ۱۲.۶ درصد باقی ماند.

نمودار ۵- نرخ بیکاری جوانان، گروه‌های درآمدی جهان و کشورها، ۱۹۹۱-۲۰۲۶ (درصد)

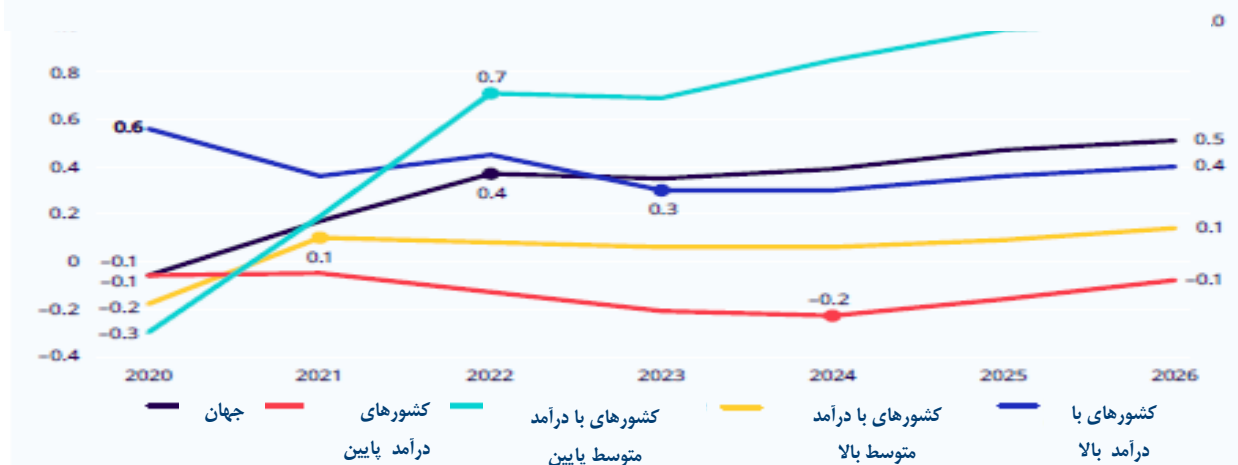
منبع: ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2024

بیکاری جوانان به طور قابل توجهی بالاتر از نرخ بیکاری بزرگسالان است و در برخی کشورها سه تا چهار برابر بیشتر می باشد. پیشرفت کشورهای با درآمد متوسط بالا در بیکاری جوانان متوقف شده است؛ نرخ های بیکاری جوانان این کشورها به سطوح پیش از COVID-19 در سال ۲۰۱۹ بازنگشته است. علاوه بر این، بسیاری از جوانان هرگز وارد بازار کار نشده اند یا بدون ادامه تحصیل یا آموزش از آن خارج شده اند. سهم جوانان نه در تحصیل، نه در اشتغال و نه در آموزش (NEET) در سال ۲۰۲۴ به ۲۰.۴ درصد رسید و تفاوت های جنسیتی قابل توجهی وجود دارد. سهم جوانان زن که NEET هستند با ۲۸.۲ درصد به مراتب بالاتر از هم تیان مرد خود (۱۳.۱ درصد) است. نرخ های بالای NEET به طور مداوم نشان دهنده فرصت های موجود در بازار کار برای ساخت سرمایه انسانی است.

اگرچه از زمان شیوع پاندمی پیشرفت هایی در کاهش نرخ بیکاری زنان و مردان مشاهده شده است، اما شکاف بین آنها همچنان در حال گسترش است.

نمودار ۷- شکاف جنسیتی در نرخ بیکاری، گروه های درآمدی جهان و کشورها، ۲۰۲۰-۲۰۲۶ (درصد)

منبع: ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2024

تفاوت های قابل توجهی بین زنان بزرگسال و جوان از نظر الگوهای بیکاری در مقایسه با هم تیان مرد خود وجود ندارد. همچنین تفاوت های قابل توجهی بین گروه های سنی کارگران در زمینه نتایج بیکاری وجود ندارد. این به آن معناست که نمی توان انتظار داشت اثرات هم نسلی، شکاف های بزرگ میان گروه های اجتماعی-جمعیتی را حل کند - به ویژه در کشورهای با درآمد متوسط پایین و بالا- جایی که این شکاف بزرگتر از سایر گروه های کشورها است. تنها در کشورهای کم درآمد، بهبودی اندک در شکاف بیکاری بین زنان جوان و بزرگسال مشاهده شده است.

توقف در بهبود رشد بهره وری و شکاف های موجود در بازار کار می تواند به تأخیر در بهبود واقعی دستمزدها منجر و مانع از گسترش سریع تر اشتغال مولد شود. از سال ۲۰۱۹، رشد بهره وری در کشورهای با درآمد متوسط بالاتر مثبت باقی مانده است. نرخ مشارکت نیروی کار زنان در کشورهای با درآمد متوسط پایین به واسطه گسترش شغل ها در هند افزایش یافته است، اما از آنجا که بخش قابل توجهی از این افزایش شامل زنان شاغل به عنوان کارگران خانواده می شود، انتظار نمی رود این افزایش در نرخ مشارکت نیروی کار زنان در تولید ناخالص داخلی (GDP) منعکس شود و پیش بینی می شود تأثیر منفی بر برآوردهای بهره وری نیروی کار در آینده داشته باشد.

از سوی دیگر، کاهش بهره وری در کشورهای با درآمد پایین شدیدتر بوده و انتظار می رود رشد بهره وری در این کشورها همچنان کند باقی بماند. عدم وجود رشد سریع تر بهره وری جهانی تا حدی به شکست تغییرات ساختاری در انتقال افراد از کشاورزی معیشتی به تولید و خدمات مدرن مرتبط است. هاب های اصلی برای اشتغال مولد هنوز کمیاب هستند و این امر مانع از ایجاد رشد اقتصادی پایدار و گسترده ای می شود که به توسعه ای عادلانه و مشترک منجر شود. همچنین، نابرابری های

فضایی ناشی از الگوی نابرابر توسعه به جابه‌جایی معکوس سرمایه‌ها از کشورهای در حال توسعه به کشورهای توسعه‌یافته کمک کرده است که عواقب نامطلوبی برای نوآوری و سرمایه‌گذاری دارد.

این روندها موجب تشدید نابرابری دستمزد و کاهش بهره‌وری شده است. انتقالات شغلی در بخش‌های مختلف از سال ۲۰۱۵ عملاً متوقف شده است و اشتغال در کشاورزی همچنان بالای ۲۶ درصد از کل اشتغال جهانی در سال ۲۰۲۳ باقی مانده است. با توجه به شرایط کاری نامناسب در بسیاری از کشورهای معیشتی خارج از اقتصادهای پیشرفته، این به‌معنای آن است که فقر کاری و غیررسمیت نیز از جابه‌جایی افراد از کشاورزی به مشاغل با حقوق بهتر در صنایع و خدمات مدرن بهبود نیافته است. اشتغال به رشد خود در بخش‌های خدمات ادامه می‌دهد و بیشتر شغل‌های جدید در بخش‌های خرده‌فروشی و عمده‌فروشی ایجاد می‌شود که غالباً شرایط کاری نامناسبی دارند، به‌ویژه در اقتصادهای در حال توسعه.

برای تسریع تحول ساختاری، بسیاری از کشورها تأکید زیادی بر سیاست‌های صنعتی دارند و امیدوارند از این طریق به نتایج مثبت اقتصادی دست یابند.

نسبت اشتغال به جمعیت کل، که ۵۷.۹ درصد است، همانند سال ۲۰۲۳ باقی مانده است. نسبت اشتغال زنان به جمعیت نیز در طی سال گذشته پیشرفت چندانی نداشته و با رقم ۴۶.۴ درصد، به‌طور قابل توجهی زیر نرخ اشتغال مردان با ۶۹.۵ درصد قرار دارد. پاندمی، روند نزولی همیشگی نرخ اشتغال مردان را متوقف کرده است.

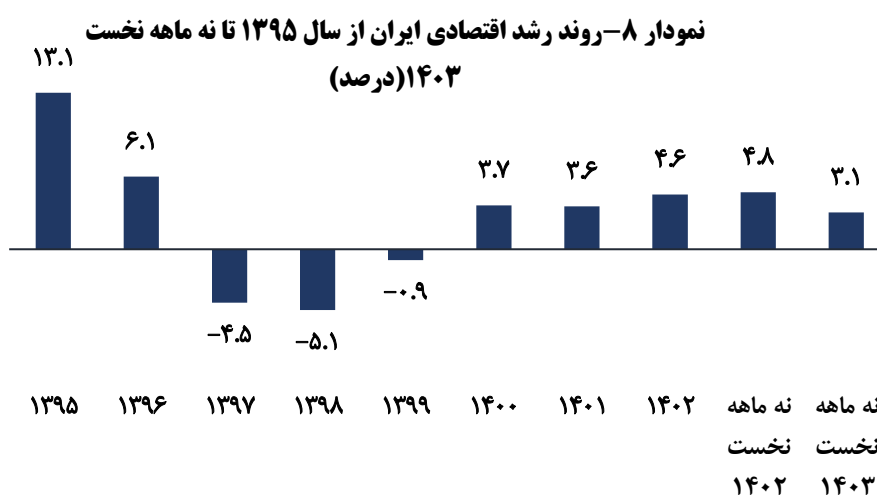
نرخ مشارکت نیروی کار، نرخ بیکاری و نسبت اشتغال به جمعیت پایدار، و همچنین فاصله شغلی تاریخی پایین، نشان‌دهنده این واقعیت است که مشاغل از زمان پاندمی COVID-19 بهبود یافته‌اند، اما رشد اشتغال در حال کاهش است. این رشد از بالاترین رقم ۲.۴ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۱.۳ درصد در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته است که بخشی از این افت به نرمال‌سازی پس از افزایش ناشی از پاندمی مربوط می‌شود. پیش‌بینی‌ها نیز کاهش مداوم این نرخ را تا ۱.۱ درصد در سال ۲۰۲۶ نشان می‌دهد. در زمینه رشد اشتغال، نوسانات قابل توجهی در میان مناطق و گروه‌های درآمدی کشورهای مختلف وجود دارد. به‌ویژه در شمال آفریقا، افزایش جمعیت در سن کار از رشد نیروی کار و اشتغال پیشی گرفته است. در آفریقای واقع در زیر صحرای بزرگ، رشد اشتغال با سرعتی بیشتر از نرخ بیکاری در حال افزایش است، هرچند شواهد نشان می‌دهد که بسیاری از کارگران از شغل‌های مولد و مناسب برخوردار نیستند. این روندها ممکن است در زمینه کاهش رشد اقتصادی در آفریقا تشدید شود. با کاهش نرخ بیکاری و فاصله شغلی به سطوح تاریخی پایین، دستمزدهای واقعی بعد از کاهش شدید در سال ۲۰۲۲ به سرعت بهبود یافته‌اند. با این حال، هنوز همه خسارات ناشی از کاهش درآمد قابل تصرف جبران نشده است، زیرا دستمزدهای واقعی به‌طور کامل با تحولات بهره‌وری نیروی کار از سال ۲۰۲۰ هماهنگ نشده‌اند. زیر این اعداد کلان، نوسانات قابل توجهی در میان مناطق و گروه‌های کشوری وجود دارد.

وضعیت اشتغال و روندهای اجتماعی در ایران

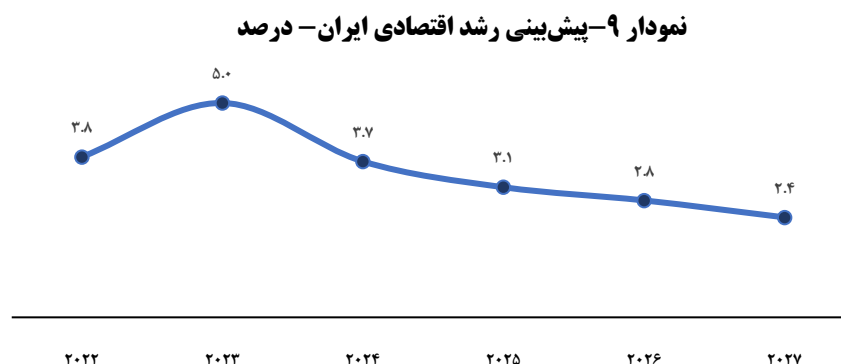
مثبت اما نزولی...

رشد اقتصادی یکی از مهمترین متغیرهای اقتصاد کلان و نشان دهنده تغییرات تولید در یک کشور است و کاهش سرعت یا عدم رشد آن، بیانگر مشکلات جدی در وضعیت تولید و کسب و کارها است که تبعات و آثار منفی آن در ساحات مختلف اجتماعی اقتصادی سرریز می شود. نمودار زیر نشان می دهد گرچه رشد اقتصادی ایران در چهار سال گذشته مثبت بوده، اما در سال ۱۴۰۳ از شتاب آن کاسته شده است که به مفهوم دشواری، پیچیدگی و کاهش تولید کشور در این سال بوده است:

منبع: معاونت پژوهش های اقتصادی و آینده پژوهی اتاق تهران، ۱۴۰۳

براساس پیش بینی صندوق بین المللی پول، رشد اقتصادی ایران در سال آینده نیز روندی کاهشی را تجربه خواهد که به مفهوم دشوارتر شدن شرایط تولید در کشور است که اثرات آن بر بازار کار نیز ملحوظ خواهد بود:

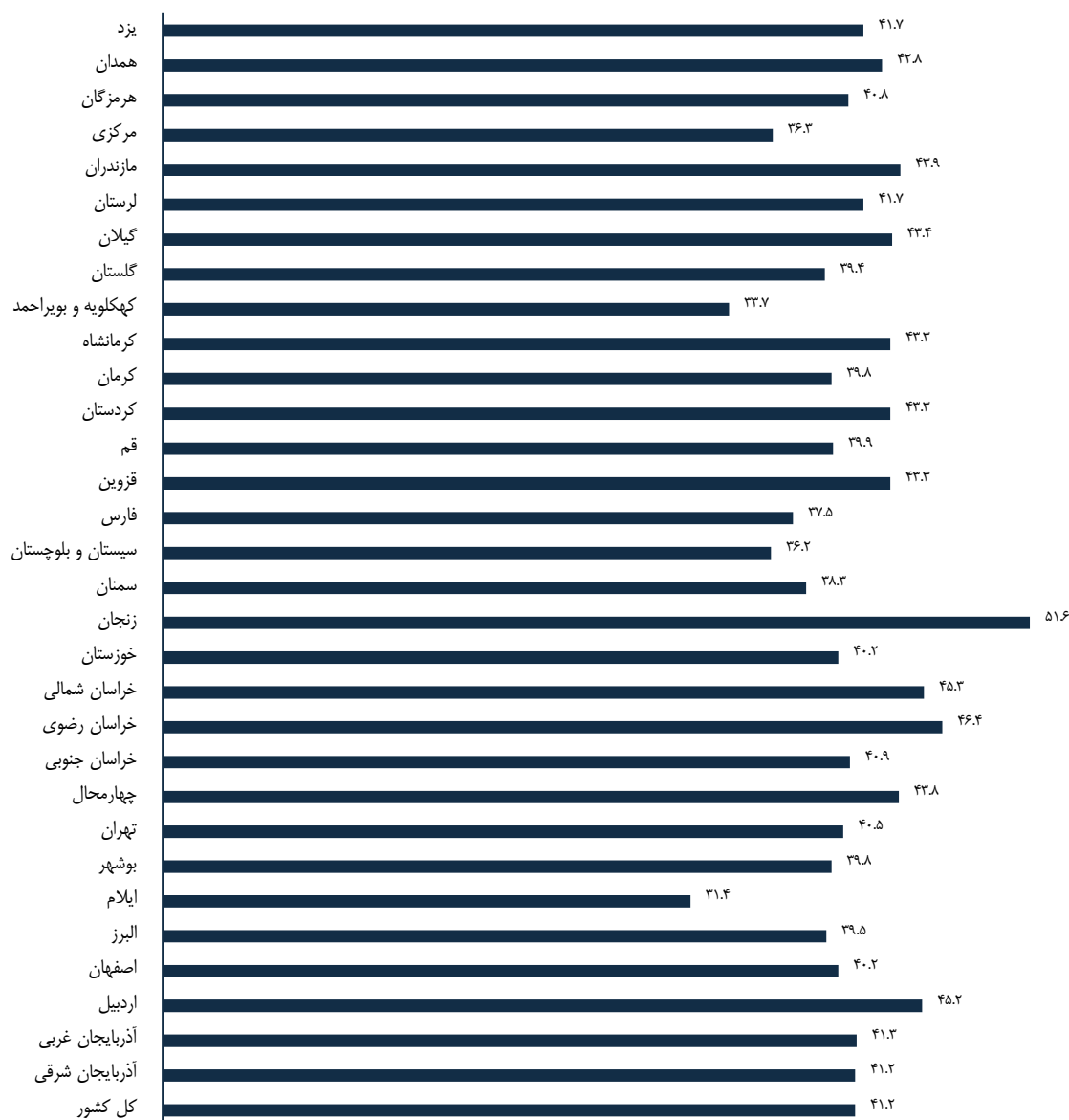

منبع: معاونت پژوهش های اقتصادی و آینده پژوهی اتاق تهران، ۱۴۰۳

پیشتازان مشارکت: زنجان و خراسان های رضوی و شمالی

نرخ مشارکت مبین میزان تمایل و فعالیت افراد در سن کار برای حضور در بازار کار و نشان دهنده درصد جمعیت فعال (شاغل یا بیکار) در سن کار (معمولاً ۱۵ سال به بالا) نسبت به کل جمعیت در سن کار است. در نمودار زیر وضعیت این شاخص در استان ها و کل کشور درج شده است:

نمودار ۱۰- نرخ مشارکت اقتصادی در پاییز ۱۴۰۳-درصد

منبع: مرکز ملی آمار، ۱۴۰۳

جمعیت فعال کاهش یافته است...

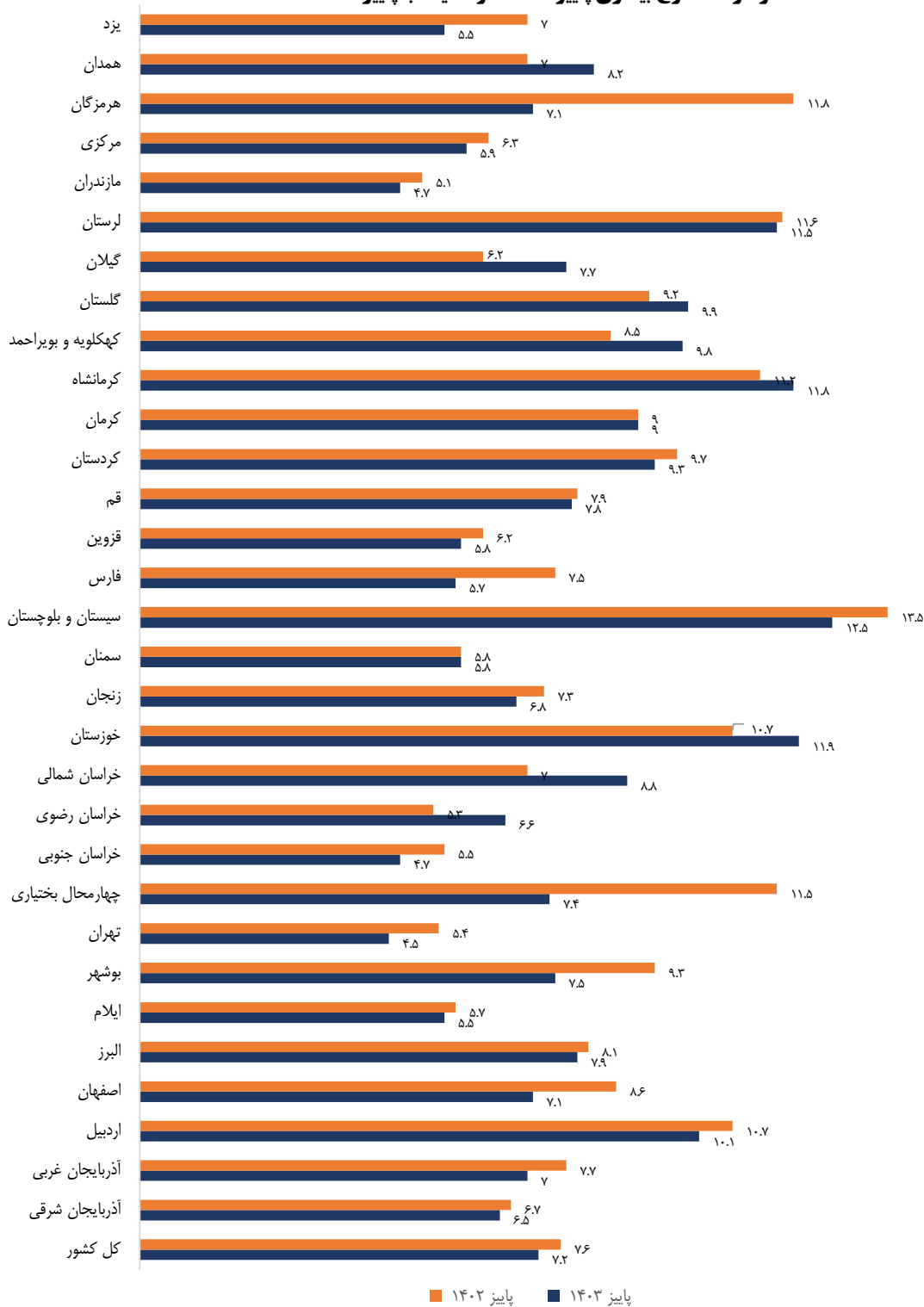
همان گونه که در نمودار فوق ملاحظه می شود، نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ سال و بالاتر در کل کشور در پاییز ۱۴۰۳، ۴۱.۲ درصد بوده است. بیشترین نرخ در بازه زمانی یاد شده به استان های زنجان با رقم ۵۱.۶ درصد، خراسان رضوی با ۴۶.۴ درصد، خراسان شمالی با ۴۵.۳ درصد و اردبیل با ۴۵.۲ درصد و کمترین نرخ مربوط به استان ایلام با رقم ۳۱.۴، کهکلویه و بویراحمد با ۳۳.۷ درصد، سیستان و بلوچستان با ۳۶.۲ درصد و مرکزی با ۳۶.۳ درصد مربوط است. نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ سال و بیشتر در زمان مشابه یعنی در پاییز ۱۴۰۲، ۴۱.۵ درصد بوده و این نرخ در سال ۱۴۰۳ روندی کاهشی را در پیش گرفته و به ۴۱.۲ درصد رسیده است.

آمار بیکاری در پاییز سال ۱۴۰۳ در برخی استان ها روند افزایشی داشته و در همدان از رقم ۷ به ۸.۲ درصد، در گیلان از ۶.۲ به ۷.۷ درصد، در گلستان از ۹.۲ به ۹.۹ درصد، در کهکلویه و بویراحمد از ۸.۵ به ۹.۸ درصد، در کرمانشاه از ۱۱.۲ به ۱۱.۸ درصد، در خراسان شمالی از ۷ به ۸.۸ درصد و در خراسان رضوی از ۵.۳ به ۶.۶ درصد رسیده است.

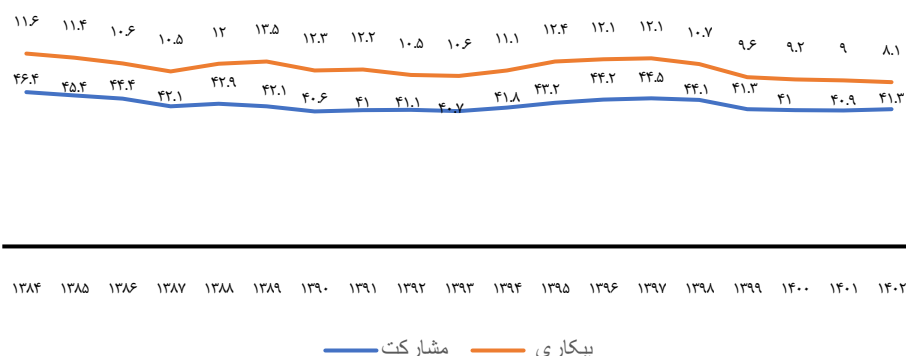

در برخی استان ها نیز روند بیکاری کاهشی بوده و از جمله در هرمزگان از ۱۱.۸ به ۷.۱ درصد، در اصفهان از ۸.۶ به ۷.۱، در بوشهر از ۹.۳ به ۷.۵، در تهران از ۵.۴ به ۴.۵، در خراسان جنوبی از ۵.۵ به ۴.۷، در زنجان از ۷.۳ به ۶.۸ و در یزد از ۷ به ۵.۵ درصد رسیده است. نرخ بیکاری کل کشور در پاییز ۱۴۰۲ ۷.۶ درصد بوده که در زمان مشابه در سال ۱۴۰۳ به رقم ۷.۲ رسیده و روندی کاهشی را نشان می دهد. کاهش نرخ مشارکت همراه با کاهش نرخ بیکاری به مفهوم این است که افرادی که در جستجوی کار هستند از پیدا کردن شغل ناامید شده و از جمعیت فعال خارج شده اند.

نمودار ۱۱- نرخ ییکاری پاییز ۱۴۰۳ در مقایسه با پاییز ۱۴۰۲

نمودار ۱۲- وضعیت بیکاری و مشارکت در فاصله سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۲

منبع: مرکز ملی آمار، ۱۴۰۳

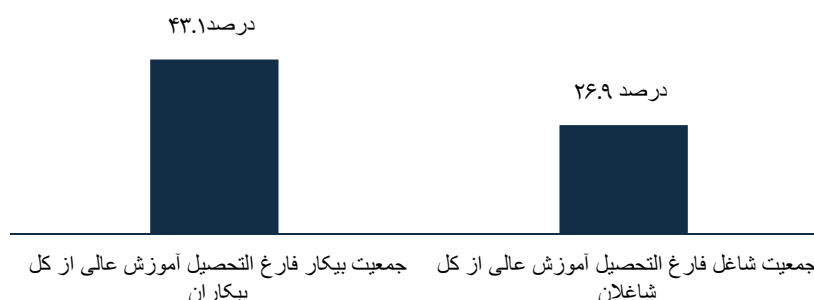
نمودار فوق نشان می‌دهد در سال ۱۳۸۴ نرخ مشارکت حدود ۴۶.۷٪ بود که به تدریج در سال‌های بعد کاهش یافته و در سال ۱۴۰۲ به ۴۱.۳٪ رسیده است. کمترین میزان مشارکت در سال‌های مورد ارزیابی مربوط به سال ۱۳۹۰ است (۴۰.۶٪). این کاهش می‌تواند ناشی از عوامل مختلف سیاسی (از جمله تحریم‌ها)، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی (رکود تورمی) خصوصاً در فاصله سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ باشد. به‌رغم افزایش نسبی مشارکت در فاصله سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸، اما میزان آن در سال ۱۳۹۹ و پس از آن متأثر از همه‌گیری کووید-۱۹ و لغو برجام و تشدید تحریم‌ها، کاهش فاحشی را نشان داده و به میزان ۴۱.۳٪ رسیده است. شایان ذکر است میزان مشارکت در سه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۳ نیز ۴۱.۴٪ بوده است.

درخصوص نرخ بیکاری نیز، طبق آمار مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری در سال ۱۳۸۴ حدود ۱۱.۶٪ بوده و در سال ۱۴۰۲ به ۸.۱٪ رسیده است. نرخ بیکاری به ما می‌گوید چه درصدی از کل جمعیت فعال در حال حاضر بیکار اما به‌طور فعال در جستجوی کار هستند. براساس داده‌های نمودار فوق، هرچند به‌طورکل، اندکی بهبود در آمار بیکاری مشاهده می‌شود، اما این نرخ نشان‌دهنده وجود چالش‌هایی در اشتغال و فرصت‌های شغلی در کشورمان است. بیشترین میزان بیکاری مربوط به سال ۱۳۸۹ است و تقریباً ۱۴ نفر از هر ۱۰۰ نفر در جستجوی شغل ناکام است. پس از آن میزان بیکاری کاهش یافته و از سال ۱۳۹۴ مجدداً افزایش یافت و در سال ۱۳۹۵ به میزان ۱۲.۴٪ رسید. این وضعیت با اندکی کاهش در فاصله سال‌های ۱۳۹۶ و ۹۷ نیز ادامه داشت و از سال ۱۳۹۸ آمارها مبین نزول میزان بیکاری است.^۸

^۸ از سال ۱۳۹۸ نتایج طرح آمارگیری نیروی کار بر اساس پیش‌بینی جمعیت ۱۵ ساله و بیش‌تر ارائه شده است.

در پاییز ۱۴۰۳ سهم جمعیت بیکار فارغ التحصیل آموزش عالی از کل بیکاران ۴۳.۱ درصد بوده است. این سهم در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی بالاتر است. بررسی تغییرات این شاخص نشان می دهد نسبت به فصل مشابه سال قبل ۰.۳ درصد افزایش داشته است.

نمودار ۱۳- سهم فارغ التحصیلان دانشگاهی از اشتغال و بیکاری

منبع: مرکز ملی آمار، ۱۴۰۳

همچنین در پاییز ۱۴۰۳ سهم جمعیت شاغل فارغ التحصیل آموزش عالی از کل شاغلان ۲۶.۹ درصد بوده است. این سهم در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی بالاتر است. بررسی این شاخص نشان می دهد این رقم نسبت به فصل مشابه سال قبل ۰.۶ درصد کاهش یافته است (مرکز ملی آمار، ۱۴۰۳)

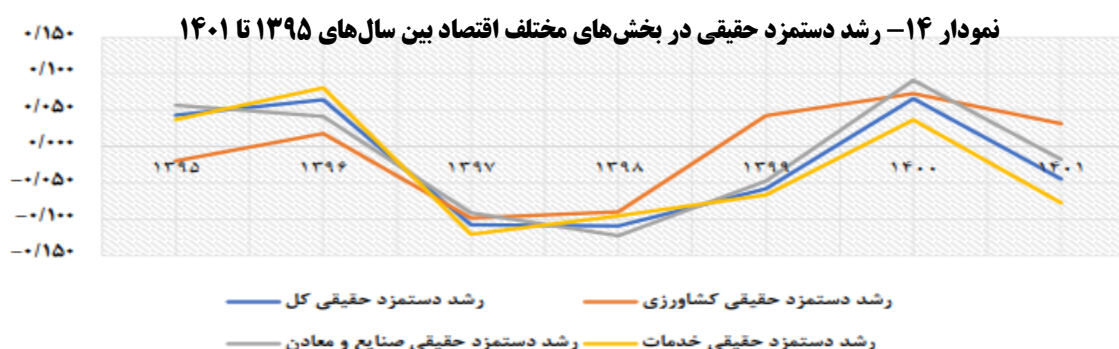
جدول ۳- شاخص های عمده بازار کار ایران در پاییز ۱۴۰۳ / هزار نفر

جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر			
۶۵.۴۳۵			
غیرفعال		فعال (نرخ مشارکت اقتصادی) ۲۶.۹۳۵ (۴۱.۲٪)	
۳۸.۵۰۰ (۵۸.۸٪)			
نرخ بیکاری		شاغل (نرخ اشتغال)	
۱.۹۵۲ (۷.۲٪)		۲۴.۹۳۸ (۹۲.۸٪)	
اشتغال با ۴۴ ساعت در هفته و بیشتر		اشتغال با کمتر از ۴۴ ساعت در هفته	
۱۸.۴۴۰ - مرجع - (۷۳.۸٪)		۶.۵۴۴ - مرجع - (۲۶.۲٪)	

منبع: مرکز ملی آمار، ۱۴۰۳

روند ایجاد اشتغال طی سال های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲ مثبت بوده؛ به طوریکه ۷۷۴ هزار نفر اشتغال در سال ۱۴۰۲ ایجاد شده است و این رقم طی ده سال اخیر بی سابقه بوده است. سهم اشتغالزایی بخش ها به ترتیب، بخش خدمات ۴۷۴ هزار نفر، بخش صنعت ۲۸۸ هزار نفر و بخش کشاورزی ۹۲ هزار نفر بوده است.

در این میان روند نرخ مشارکت نشان می‌دهد علی‌رغم بهبود شرایط تقاضاهای بازار کار و ایجاد اشتغال، نرخ مشارکت سال ۱۴۰۲ نسبت به ۱۴۰۱، در حدود ۰.۴ واحد درصد افزایش داشته، هنوز کمتر از میانگین نرخ مشارکت در دهه ۹۰ است که حاکی از بی‌رغبتی نیروی کار در ورود به بازار کار است. بدیهی است یکی از مهمترین عوامل، میزان دستمزد دریافتی نیروی کار است؛ به‌طوریکه نمودار زیر نشان می‌دهد رشد دستمزد حقیقی نیروی کار در بخش‌های مختلف اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) طی سال‌های ۱۴۰۰ به ۱۴۰۱ روند کاهشی داشته است.

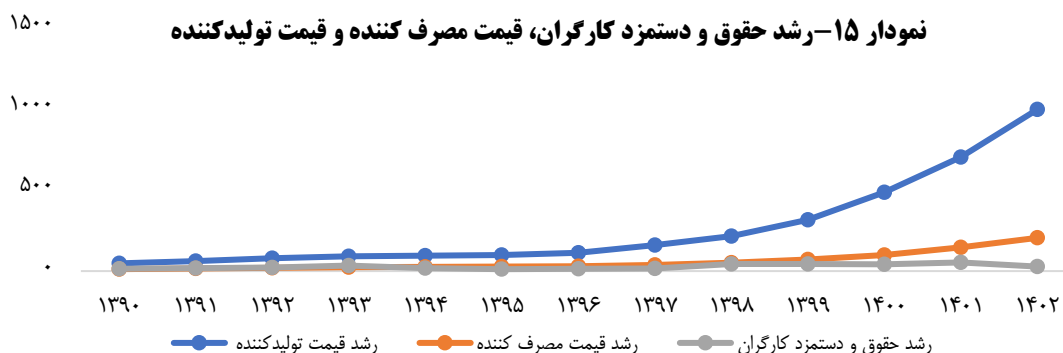
منبع: عزیزخانی و جمور، ۱۴۰۳

آهنگ رشد ناهماهنگ حقوق و دستمزد با...

نمودار زیر نیز بیانگر رشد سه شاخص کلیدی موثر در حوزه اشتغال است. شاخص قیمت تولیدکننده^۹ که حرکت قیمت‌ها را از دیدگاه فروشندگان و تولیدکنندگان ارزیابی می‌کند، در سال‌های اخیر رشدی تصاعدی را تجربه کرده که حاکی از دشوار شدن شرایط تولید به دلیل رشد قیمت نهاده‌های تولید (قیمت مواد اولیه، هزینه نیروی کار، هزینه انرژی، هزینه حمل و نقل، شرایط بازار، سیاست‌های دولت، تحریم، نرخ ارز، انتظارات تورمی و ...) است. آهنگ رشد شاخص قیمت مصرف‌کننده^{۱۰} یعنی تورمی که مصرف‌کنندگان در زندگی روزمره خود احساس می‌کنند با حقوق و دستمزد کارگران تا سال ۱۳۹۹ تقریباً هماهنگ است اما از سال ۱۳۹۹ شاخص حقوق و دستمزد کارگران روندی نزولی را طی کرده و مبین عقب ماندن حقوق و دستمزد کارگران از شاخص قیمت مصرف‌کننده و واگرایی این دو شاخص است. این وضعیت بیانگر کمبود دستمزد نیروی کار در تامین هزینه‌ها و مصارف خانوار است که خواه‌ناخواه موجب یاس و دلسردی نیروی کار در ورود یا ادامه حضور در بازار کار و مشاغل دستمزد محور است.

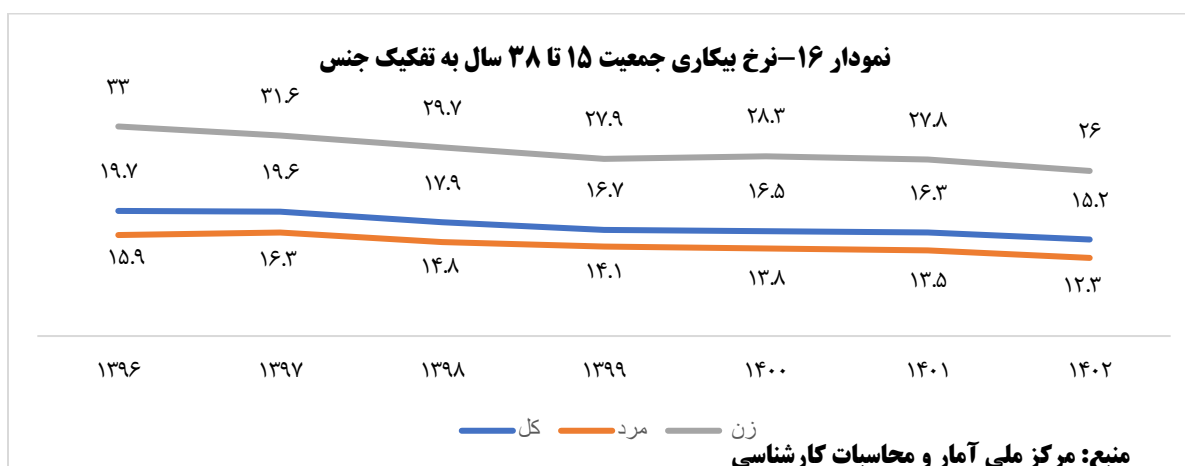
^۹ Producer Price Index

^{۱۰} Consumer price index

منبع: مرکز ملی آمار و محاسبات کارشناسی

براساس داده‌های مرکز ملی آمار، نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله حاکی از آن است که ۲۰.۲ درصد از جمعیت این گروه سنی در پاییز ۱۴۰۳ بیکار بوده‌اند. بررسی تغییرات فصلی نرخ بیکاری این افراد نشان می‌دهد این نرخ نسبت به فصل مشابه در سال قبل (پاییز ۱۴۰۲) ۰.۴ درصد کاهش یافته است. البته بررسی وضعیت بیکاری جمعیت ۱۵ تا ۳۸ سال نیز در طول سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ نیز مبین کاهش نرخ بیکاری در کل کشور است. براساس نمودار زیر بیکاری در گروه زنان تقریباً دوبرابر گروه مردان است.

منبع: مرکز ملی آمار و محاسبات کارشناسی

محروم از بازار کار...

یکی از ویژگی‌های جمعیتی کشورمان - مانند سایر نقاط جهان - حضور جمعیت NEETها در جامعه است. این جمعیت شامل افرادی در بازه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال هستند که نه کار می‌کنند و نه آموزش می‌بینند. آمار و ارقام رو به رشد NEETها در جهان، جوامع را با چالش‌هایی جدی روبه‌رو کرده و کشورها تلاش می‌کنند با سیاست‌های آموزشی، اجتماعی، اقتصادی و... مسیر را برای خروج جوانان و نوجوانان از این وضعیت فراهم سازند. از جمعیت NEETها در ایران آمار دقیقی در دسترس نیست و آمارهای مراجع مختلف، ارقام متفاوتی را در این زمینه نشان می‌دهند اما براساس آمار بانک جهانی که رقمی نزدیک

به آمار اعلامی مرکز ملی آمار ایران است، در سال ۲۰۲۲ در ایران نسبت جوانانی که در حال تحصیل، اشتغال یا آموزش نیستند به جمعیت گروه سنی مربوطه ۲۶.۹ درصد بوده است.

گروه NEET ها به‌طور ویژه‌ای در معرض خطر محرومیت از بازار کار و اجتماعی هستند؛ زیرا این گروه نه با سرمایه‌گذاری در مهارت‌ها، آینده شغلی خود را بهبود می‌بخشند و نه از طریق اشتغال، تجربه کسب می‌کنند. علاوه بر این، گروه NEET ها به دلیل سطوح پایین‌تر تحصیلات و درآمدهای پایین‌تر خانوارها، از قبل در موقعیت نامناسبی قرار دارند. با توجه به این واقعیت که گروه NEET ها شامل جوانان بیکار و همچنین جوانان غیرفعال اقتصادی است، نرخ NEET ها اطلاعات تکمیلی مهمی را برای نرخ مشارکت نیروی کار و نرخ بیکاری ارائه می‌دهد. به عنوان مثال، اگر نرخ مشارکت جوانان در طول یک رکود اقتصادی به دلیل دلسردی کاهش یابد، ممکن است این امر در یک حرکت صعودی در نرخ NEET منعکس شود. به طور کلی، نرخ NEET بالا و بیکاری پایین جوانان ممکن است نشان دهنده دلسردی قابل توجه این گروه سنی باشد.

دانشگاه یا بازار کار؟

ناترازی‌ها از جمله در حوزه انرژی همچنان چالشی جدی برای حوزه تولید و بالمآل اشتغال است. این مساله در سال آینده نیز با درجه اهمیت بالا بر حوزه کار و اشتغال تاثیر خواهد گذاشت و می‌توان از آن به عنوان مخاطره مهم دستیابی به اهداف رشد اقتصادی و تورم در برنامه هفتم یاد کرد که طبیعتاً بر حوزه کار و اشتغال در کشورمان تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم دارد. اما یکی از مهمترین ناترازی‌ها در حوزه‌های مربوط به کار و اشتغال، ناترازی سرمایه‌های انسانی است. در حال حاضر ارقام دریافتی حداقل‌بگیران و سایر سطوح مزدی فاصله چندانی با هم ندارند و در بخش غالب موقعیت‌های شغلی، سایر سطوح مزدی که عموماً افراد تحصیلکرده در این رده قرار می‌گیرند، نهایتاً تا دوبرابر حداقل‌بگیران حقوق دریافت می‌کنند که به این ترتیب، داشتن تحصیلات در بازار کار، مزیت چندان مهمی به شمار نمی‌آید. از سوی دیگر ورود زودهنگام به بازار کار، موجب تسریع در استقلال مالی جوانان می‌شود و به این ترتیب نیروی جوان تحلیل‌گر و پرتلاش که در موقعیت انتخاب ادامه تحصیل و یا ورود به دانشگاه است، اشتغال را به تحصیل ترجیح می‌دهد. روند افزایشی ظرفیت‌های خالی دانشگاه‌ها در سال‌های جاری موید این نظریه است. در میان مدت این روند منجر به کمبود متخصص و کاهش کیفیت نیروی کار و همچنین کاهش انباشت دانش در حوزه‌های شغلی می‌گردد (قاسمی، ۱۴۰۳). در جهت مدیریت این مساله، ضمن منطقی سازی درآمد حداقل‌بگیران با واقعیت‌های جامعه و نرخ تورم، ضرورت دارد استراتژی‌های جلب و جذب و نگهداشت نیروهای تحصیلکرده در مشاغل بهبود یابد و هم در خصوص آموزش نیروهای فاقد تحصیلات برنامه‌ریزی گردد.

نقش اتاق‌های بازرگانی در بهبود وضعیت بازار کار

اتاق‌های بازرگانی نقش مهمی در درک و واکنش به روندهای اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر فضای کسب و کارها دارند. از جمله این نقش‌ها می‌توان به رصد و تحلیل روندهای اجتماعی اشاره کرد. در این مورد، اتاق‌های بازرگانی می‌توانند با انجام تحقیقات بازار روندهای اجتماعی کلیدی را شناسایی کنند که ممکن است بر اعضای آن‌ها تأثیر بگذارد. این تحقیقات می‌تواند شامل بررسی تغییرات در جمعیت‌شناسی، نگرش‌ها، ارزش‌ها، سبک زندگی و رفتار مصرف‌کننده باشد. همچنین اتاق‌ها می‌توانند از طریق انجام نظرسنجی و مصاحبه با اعضای خود و عموم مردم، درک بهتری از روندهای اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر کسب و کارها به دست آورند و پس از آن نیز، از طریق برگزاری سمینار و کنفرانس، اتاق‌ها می‌توانند روندهای اجتماعی را به صورت کارشناسی مورد بحث و بررسی قرار داده و به کسب و کارها کمک کنند تا استراتژی‌های مناسب را برای مواجهه با این روندها توسعه دهند.

اما به‌طور خاص با توجه به روندهای اجتماعی موثر بر کسب و کارها و داده‌های مندرج در این گزارش، خصوصاً با توجه به کاهش سرعت و شتاب بهبود اقتصادی (در جهان و ایران)، ترویج، حمایت و کمک به تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری می‌تواند از جمله مهمترین نقش‌های اتاق‌های بازرگانی قلمداد گردد. در این راستا (با عنایت به شرایط خاص کشور و تحریم‌ها) اقدام در خصوص سرمایه‌گذاری دیاسپورا و کمک به شکل‌گیری «جریان حواله» دارایی و درآمدهای ایرانیان شاغل و ساکن در خارج از کشور به سمت اقتصاد ایران یکی از نقش‌هایی است که اتاق‌های بازرگانی در خصوص ترویج آن و مشورت دهی به دولت برای تسهیل فرآیندهای مربوط، می‌توانند ایفا نمایند. همچنین اطلاع رسانی، آموزش و مشاوره درباره روندهای اجتماعی موثر بر کسب و کارها، می‌تواند به کاهش ریسک در حوزه سرمایه‌گذاری‌ها و بهبود بهره‌وری در بنگاه‌ها کمک کند. همچنین انجام تحقیقات بازار، شناخت مختصات جدید بازارها و کمک به توسعه صادرات، از جمله نقش‌های دیگری است که اتاق‌ها می‌توانند در این زمینه نیز منشا اثر باشند.

در خصوص بهبود وضعیت مشارکت و افزایش حضور زنان در اقتصاد، اتاق‌های بازرگانی می‌توانند با ترویج کار انعطاف‌پذیر و آموزش و توانمندسازی زنان و همچنین اقدامات ترویجی در خصوص رفع تبعیض‌های جنسیتی در کسب و کارها، در کاهش شکاف جنسیتی در بازار کار نقش آفرین باشد.

یکی دیگر از روندهای اجتماعی موثر بر کسب و کارها، موضوع حضور NEET‌ها در جامعه است. با توجه به افزایش نرخ جمعیت NEET‌ها در سال‌های اخیر و احتمال افزایش آن در سال‌های آتی، اتاق‌های بازرگانی می‌توانند از طریق برگزاری اردوها و بورسیه‌های آموزشی متناسب با روحیات، مقتضیات و نیازهای این قشر در فضایی منعطف، کاربردی و پویا نسبت به جذب، آموزش و هدایت این جمعیت به فضاهای کاری و کسب و کارها اقدام نمایند.

از سوی دیگر اتاق‌ها با ترویج مفهوم «کار شایسته» و ترغیب کسب و کارهای غیررسمی به رسمی‌شدن، به مقابله با «مشاغل فقیرانه و غیررسمی» کمک کنند.

یکی دیگر از روندهای اجتماعی موثر بر کسب و کارها، کمبود نیروی کار است. در این راستا با توجه به فاصله کم بین حداقل‌بگیران و سایر سطوح مزدی، اتاق‌های بازرگانی می‌توانند با ارائه راهکارهایی برای منطقی‌سازی درآمدها و ایجاد انگیزه برای افراد تحصیل‌کرده، به حفظ و جذب نیروهای متخصص در بازار کار کمک کنند.

منابع

عبداللهی، محمدرضا، ناظمی، عالی، دارابی، مهدی، کاویانی، زهرا، کیانی، مرتضی، موسوی نیک، سیدهادی، کاظمی، فرید، آذربایجانی، علیرضا، کیانی ده کیانی، محمد و ابادری کورچین قلعه، مهدی. (۱۴۰۳). تحلیل تحولات و چشم انداز اقتصاد ایران در آستانه تدوین بودجه ۱۴۰۴. (۲۰۱۴۶). ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۳۲(۸)، ۲۰۱۴۶. doi: 10.22034/report.mrc.2024.1403.32.8.20146

عزیزخانی، فاطمه و جمور، محمد. (۱۴۰۳). بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور(۱۳): تبصره «۱۵» (تسهیلات تکلیفی و اشتغال). (۲۰۲۰۰). ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۳۲(۸)، ۲۰۲۰۰. doi: 10.22034/report.mrc.2024.1403.32.8.20200

قاسمی، امیر(۱۴۰۳). ناترازی دانش در بازار کار ایران، دنیای اقتصاد: ۱۴۰۳/۱۲/۲۱.

مرکز ملی آمار(۱۴۰۳). چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار، پاییز ۱۴۰۳.

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده‌پژوهی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران(۱۴۰۳). اقتصاد ایران در سالی که گذشت؛ ریسک‌ها و چالش‌های بنگاه‌های اقتصادی در سال ۱۴۰۴.

International Labour Organization(ILO),(2024). **World Employment and Social Outlook Trends** 2025 Report: <https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-employment-and-social-outlook-trends-2025>

WorldBank, Share of youth not in education, employment or training (% of youth population), <https://genderdata.worldbank.org/en/indicator/sl-uem-neet-zs?gender=total>